

NEŞÂTÎ

TUHFETÜ'L-UŞŞÂK
(İnceleme-Metin-Çeviri)

Hazırlayan
Gülçiçek AKÇAY

Paradigma Akademi

Şubat– 2020

Neşâtî – Tuhfetü'l – Uşşak (İnceleme – Metin – Çeviri)
Gülçiçek AKÇAY

ISBN: 978-605-7691-60-6

Sertifika No: 32472

Matbaa Sertifika No: 43370

Paradigma Akademi Basın Yayın Dağıtım

Fetvane Sokak No: 29/A

ÇANAKKALE

Tel: 0531 988 97 66

Mizanpaj: Fahri GÖKER

fahrigoker@gmail.com

Dizgi ve Kapak Tasarımı: Gürkan ULU

gurkanulu@gmail.com

Matbaa Adres:

Ofis2005 Fotokopi ve Büro Makineleri San. Tic. Ltd. Şti.

Davutpaşa Merkez Mah. YTÜ Kampüsü

Güngören / Esenler

İSTANBUL

Paradigma Akademi bir CNK Kitaplığı kuruluşudur.

Tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında yayıncının yazılı izni olmaksızın
hiçbir şekilde çoğaltılamaz.

Bu Kitap T.C. Kültür Bakanlığında alınan bandrol ve ISBN ile
satılmaktadır. Bandrolsüz kitap almayınız.

Paradigma Akademi – Şubat 2020

NEŞÂTÎ

TUHFETÜ'L-UŞŞÂK
(İnceleme-Metin-Çeviri)

Hazırlayan
Gülçiçek AKÇAY

Paradigma Akademi

Şubat– 2020

ÖN SÖZ

İslam tarikatlarının en önemlilerinden biri olan Mevlevilik, XIII. yüzyılda Anadolu sınırlarında müesseseleşmiş olmakla birlikte Mevlânâ'nın ve onu takip edenlerin eserleri sayesinde öğretileri, ritüelleri ve mistik yapısıyla İslam medeniyetinin kadim temsilcisi olarak dünyaca tanınmış, etkisi asırları aşarak günümüze kadar ulaşmış bir ilginin sahibi olmuştur.

Mevlânâ'nın, İslam dininin öz halindeki ifadesi olarak görülen eserleri - husûsiyetle *Mesnevî-i Ma'nevî*- Anadolu sahasında en çok tercüme ve şerh edilen ya da seçkileri yapılan edebi ürünlerdendir. Oğlu Sultân Veled de onu en yakın mesafeden takip etmiş, eserlerini ondan aldığı ilhamla meydana getirmiş, Mevlânâ'ya ve Mevleviliğe dünya çapında duyulan alakanın en önemli paydaşlarından biri olmuştur. Çalışmamıza kaynaklık eden *Rebâb-nâme* adlı mesnevisi de *Mesnevî-i Ma'nevî*'nin müphem kalmış, anlaşılması zor olduğu düşünülen konularını daha basit bir dil ve sade üslupla anlaşılır kılma gayesiyle kaleme alınmıştır.

Çalışmamızda eserini konu edindiğimiz, XVII. yüzyıl Türk edebiyatının önde gelen şairlerinden Neşâtî Ahmed'in, mensubu olduğu Mevlevi tarikatına yaptığı en önemli hizmetlerden biri Edirne Mevlevihanesi şeyhliği, diğeri de *Tuhfetü'l-uşşâk* adlı eserini telif olmuştur. *Rebâb-nâme*'den seçtiği 70 beyti 5'er beyitle şerh ederek Sultân Veled'in yukarıda bahsettiğimiz gayesine iştirak etmiş, Mevleviliğin özünü, zikrettiğimiz eserlerden damıtmak suretiyle İslam medeniyetine armağan etmiştir. *Rebâb-nâme* ile aynı vezinde, aynı nazım şeklinde ve Farsça olarak yazılan bu kıymetli eser, asırlarca yazma kütüphanelerinde Türk-İslam edebiyatı araştırmacılarının ilgi ve dikkatini beklemiştir.

Bu çalışmada *Tuhfetü'l-uşşâk*'ın incelemesi, tenkitli metni ve günümüz Türkçesine çevirisi Türk edebiyatı araştırmacılarının istifadesine sunuldu. İki bölüm halinde tertip edilen bu kitabın Mevlevilik ve Sultân Veled'e ilişkin genel bilgilerin sunulduğu girişten sonraki ilk bölümünde Neşâtî ve eserleri hakkında bilgiyle birlikte *Tuhfetü'l-uşşâk*'ın şekli ve muhtevası ile ilgili tespitler verildi. İncelemeye tabi tutulan ve metin tenkidinde kullanılan *Rebâb-nâme* metni için Alî Sultânî Gird Ferâmerzî tarafından 1359/M. 1980 yılında Tahran'da Farsça olarak neşredilen *Rebâb-nâme Ez Sultân Veled* adlı eserden yararlanıldı. Neşâtî'nin şerh etmek için *Rebâb-nâme*'den seçtiği beyitlerin ait olduğu bölümlerin sırası,¹ başlarındaki özet mahiyetindeki mensur mukaddimelerden

¹ Bu bölümlerin sıra numaraları hazırlık aşamasında tarafımızdan verilmiştir.

yararlanılarak belirlenen bölüm konuları ve Ferâmerzî neşrindeki sayfa numaraları tablo halinde gösterildi.

İkinci bölümde *Tuhfetü'l-uşşâk*'ın nüshaları ve metin tespitiyle ilgili açıklamalardan sonra tenkitli metni ve günümüz Türkçesine çevirisi yer aldı.

Eklerde *Tuhfetü'l-uşşâk*'ın Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye Koleksiyonu 34 NK 2370/3 numara ile kayıtlı mecmuanın 74b-87a sayfalarında yer alan nüshasının fotoğraflarına yer verildi. Çalışmanın sonunda da inceleme ve metin bölümünde geçen özel adların dizini yer aldı.

Gerek eser tanıtımıyla gerek doğrudan şahsımla iletişime geçerek bu eserden haberdar olmamı sağlayan, üzerinde çalışma hususunda beni yüreklendiren Prof. Dr. Mahmut Kaplan, Farsça çevirilerde en zorlandığım noktalardaengin bilgisine başvurduğum Prof. Dr. Mehmet Kanar, bilimsel çalışmalarda üslup ve metot konusunda her fırsatta yardım aldığım Prof. Dr. Mehmet Fatih Köksal, hayranlık uyandıran dikkati, derinliği ve bazen çokça zorladığım sabrına güvenerek her çalışmamda kendisine kontrol zahmeti verdiğim Prof. Dr. Ali İhsan Öbek hocalarıma teşekkürlerimi borç bilirim. Neşâtî'den izin almamış olsam da *Tuhfetü'l-uşşâk*'ı bir tuhfe olarak biricik oğlum Çınar Akçay'a sunuyorum.

Gülçiçek AKÇAY
Edirne, 2020

İçindekiler

ÖN SÖZ	V
KISALTMALAR.....	IX
GİRİŞ.....	11
1. BÖLÜM: NEŞÂTÎ VE TUHFETÜ'L-UŞŞÂK'I.....	19
1.1. NEŞÂTÎ.....	19
1.2. TUHFETÜ'L-UŞŞÂK.....	20
SONUÇ.....	28
2. BÖLÜM: TUHFETÜ'L-UŞŞÂK METNİ	31
2.1. NÜSHALARIN TAVSİFİ	31
2.1.1. Nuruosmaniye Nüshası	31
2.1.2. Manisa Nüshası	32
2.2. METİN TESPİTİ VE TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR	33
2.3. TENKİTLİ METİN VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ	35
KAYNAKÇA	111
ÖZEL ADLAR DİZİNİ.....	HATA! YER İŞARETİ TANIMLANMAMIŞ.

KISALTMALAR

AKM : Atatürk Kùltür Merkezi

bk. : Bakınız

C. : Cilt

Çev : Çeviren

H. : Hicri

Hzl. : Hazırlayan

KB : Kùltür Bakanlığı

KTB : Kùltür ve Turizm Bakanlığı

M. : Miladi

MA : Manisa Nùshası

MEB : Milli Eğitim Bakanlığı

NU : Nuruosmaniye Nùshası

RB : Rebâb-nâme Ez Sultân Veled

S. : Sayı

s. : Sayfa

TEİS : Türk Edebiyatı İsimler Sözlüğü

vd. : ve diğçerleri

vr. : Varak

GİRİŞ

Mevlevilik, Sultan Veled ve Rebâb-nâme

İslam kültür ve medeniyetinin en önemli unsurlarından biri olan tasavvufun yayılmasında tarikatlar önemli yer tutmuşlardır. “*Sâlikî hakikate götüren yol*”lar (Öngören 2011: 95) şeklinde tanımlanan tarikatlar, çeşitli İslam yorumlarıyla hem dinî hem de toplumsal hayatı düzenleyen, dönüştüren kurumlardır. Toplumsal irşat, tarikat merkezleri ve tekkelerde İslamî öğretileri tatbik yoluyla ya da derviş ve sûfilerin hizmetleriyle gerçekleştirdiği gibi bu tarikatlara mensup olan veya bu çevrelerden ilham alan şairlerin eserleriyle sağlanabilmiştir. Türk- İslam coğrafyasında da İslamiyet’in kabulüyle beraber tasavvuf cereyanı gelişmiş, tarikatlar dinî ve toplumsal düzenin sürekliliğini sağlamada, geniş halk kitlelerinin manevî terakkisinde, güzel sanatların ve edebiyatın gelişiminde günümüze kadar devam eden önemli katkılarda bulunmuşlardır.

Mevleviyye, XIII. yüzyılda Anadolu’da Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin İslam yorumuna ve öğretilerine dayalı olarak teşekkül eden, özellikle Osmanlı hükümrânlığı döneminde hukuki ve idari düzenlemelerle kendilerine imtiyazlar tanınan bir tarikattır. Dinî, insani ve toplumsal hayatı düzenleme gayesiyle ve tasavvufi yorumlarla şekillendirdikleri öğretileri, başta Mevlânâ’nın olmak üzere onu takip eden oğlu Sultân Veled’in, tarikat mensubu şairlerin ya da Mevlevilikten ilham alan diğer sanatçıların eserleriyle günümüze kadar devam eden cihanşümül bir etkiye sahip olmuştur.

“Mevlânâ’nın şairliği sebebiyle, şiirin ‘sünnet-i seniyye-i Mevleviyye’ olarak kabul edilmesi ve bu tarikattaki Mesnevi okuma ve okutma geleneği, Mevlevîleri şiirden anlamaya hatta şair olmaya yöneltmiştir. Bu sebeple, Mevlevihâneler Klâsik Edebiyatı besleyen en önemli kaynaklardan biri haline gelmiştir. Şeyhlik makamındaki şahsiyetin Neşatî, Şeyh Galib gibi büyük bir şair olması ise, şiire olan ilgiyi daha da arttırmış; Esrar Dede gibi birçok şair şiir yazmaya Mevlevihânelerde başlamıştır.” (Elbir 2011: 32).

Sultân Veled adıyla meşhur Bahaeddin Muhammed Veled, Mevlânâ Celâleddîn’in 25 Nisan 1226’da Karaman’da dünyaya gelen büyük oğludur. Bir irfan muhiti içine doğup yetişen Sultân Veled, başta babası Mevlânâ olmak üzere Seyyid Burhâneddîn Muhakkık-ı Tirmizî, Şemseddîn Muhammed-i Tebrîzî, Selahaddîn-i Zerkûbî, Hüsameddîn Çelebi, Kerîmüddîn b. Baktemür gibi büyük şahsiyetlerin hal ve hareketlerinden feyz aldı (Gölpınarlı 1976: IV). Tahsilini Şam’da sürdüren Sultân Veled, babasının buyruğuyla önce Şems-i Tebrîzî’ye,

onun vefatından sonra babasının halifelerinden Selahaddîn-i Zerkûbî'ye, sonra da Çelebi Hüsameddîn'e bağlandı. Mevlânâ'nın ölümünden sonra onun yerine geçmesi hususunda çevresinin ısrarlarına rağmen bunu kabul etmeyip Hüsameddîn Çelebi'ye tabi kaldı. İlk tarikatlaşma faaliyetlerini başlatmış olan Çelebi'nin ölümünden sonra bağlandığı Kerîmüddîn de 1292'de vefat edince Mevlânâ'nın makamına geçip irşat faaliyetine başladı (Değirmençay 2009: 521).

“Bu tarihten ölünceye kadar bu makamda kalarak eserlerini yazmış, Mevlevî tarikatının sistemli bir şekilde kurulmasına çalışmış, babasının esaslarını koyduğu tarikat âdabına yeni birtakım usuller, kaideler ilâve etmiş, Konya dışında tekke ve zaviyelerin kurulmasını sağlamıştır.” (Anbarcıoğlu 2011: V).

Sultân Veled, babasının öğretileri üzerine kurulan Mevleviliği müesseseseleştirdi, örgütlü bir tarikat haline getirdi. Dört bir yana gönderdiği derviş ve halifeleriyle olduğu kadar kaleme aldığı *Dîvân*, *İbtidâ-nâme*, *Rebâb-nâme*, *İntihâ-nâme* ve *Ma'ârif* adlı eserleriyle Mevleviliğin yayılmasını sağladı. H. 712/ M. 1312 yılında Konya'da vefat etti ve babasının yanına gömüldü (Tanrıkorur 2004: 468; Kartal 2014).

Abdûlbaki Gölpınarlı'ya göre (1976: VI) kendisini bir tek varlığa; babasına ve onun yoluna adayan Sultân Veled'in en bariz hususiyeti, samimiliğidir. Söz konusu adayış, çağına göre ne yapması gerekiyorsa, tereddütsüz olarak onu yapmasını sağlamıştır. Bütün varlığını Mevlânâ'nın varlığında görmüş, onunla duymuş, onunla işe girişmiş, ondan başka herkesi ona hizmetle yükümlü saymıştır.

“Sultân Veled'e, zamanında, yalnız Mevlânâ âşıkları değil, bütün büyükler ve halk, pek büyük bir saygı göstermişlerdir. Bunda onun, Mevlânâ'nın oğlu olmasının büyük bir tesiri olmakla beraber bilgisinin, babasının nüfuzunu yerinde ve iyi kullanmasının da tesiri olduğu şüphesizdir.” (Gölpınarlı 1976: VI).

Sadece hususi hayatında değil, irşat faaliyetlerinde ve eserlerinde de babasını aynı samimiyet ve ceht ile takip ettiği görülür.

“‘Babasının verdiği bilgidен ve velîlikten başka Veled'in ne bilgisi ne de velîliği vardır’; ‘Veled'e iyi ve kötü ne geldiyse ey kâmil kişi, Hakk'ın celâli ve onun altın gibi olan sözünün bağışdır’ diyen Sultân Veled eserlerinde muhteva ve üslûp açısından babası Mevlânâ'yı takip etmiştir. Divanındaki bütün şiirlerinde Mevlânâ'nın edası, ifadesi, istiareleri, kullandığı vezin ve redifler

vardır. Diğer eserlerinde çoğu zaman onun sözlerinden aynen iktibaslarda bulunmuştur.” (Değirmençay 2009: 521).

Sultân Veled’in eserlerini kaleme alırken izlediği yol, Mevlânâ’nın yoludur: Farsça, Arapça ya da Türkçe yazdığı manzum ya da mensur eserlerde halka halkın diliyle hitap eder, kafiyeyle önem vermez, bazı sözlerin söylenişinde bile tasarruflarda bulunur.

“Ona nazaran erenlerin şiirleriyle şâirlerin şiirleri arasında fark vardır. Erenlerin şiirleri, tamâmiyle Kur’ân’ın tefsiridir; şâirlerin şiirleriyse hevâ ve hevesten doğar; onlar söze itibâr ederler, öze değil. Esasen sözüün üç mertebesi vardır: Nesir, nazım, düşünce, yâni anlam, söze bile sığmaz; nerde kaldı nazma çekiliş? ... Bütün bunlar doğrudur, doğrunun ta kendisi; fakat söylememiz gerektir ki bütün bunlar, Mevlânâ’nın fikirleridir.” (Gölpınarlı 1976: VIII).

Divanını inceleyerek şiirlerindeki Mevlânâ edası, ifadesi ve fikirlerinin mevcudiyetini tasdik eden Veyis Değirmençay (2007: 84-85), Sultân Veled’i söylemek istediğini açık ve kestirme yoldan ve mantık silsilesinden ayrılmadan söyleme hususunda son derece başarılı bulmaktadır.

Sultan Veled’in eserleri, ilk dönem Mevleviliği, Mevlânâ, halifeleri ve yakın çevresi ile ilişkileri, sema gibi konular çerçevesinde ele alınan tasavvufi bilgileri ihtiva etmektedir. Fakat onun anlattığı, “tasavvufun ma’rifet, işaret ve bilgi boyutu” şeklinde tarif edilen “tahakkuk tasavvufu” (Yılmaz 2010: 18) değil, “tasavvufî hayat; tarikat, manevî makamlar, seyr ü süluk ve âdâb” gibi tasavvufun eğitim boyutundaki bilgileri kapsayan “tahalluk tasavvufu” (Yılmaz 2010: 18)dur. Hülya Küçük (2007a: 87-89), Sultan Veled’in eserlerinde ahlaki öğütlerden ibaret bir tasavvuf anlatmakla iktifa etmesini şu şekilde değerlendirmiştir: Mutasavvıflar, insanları avam, havâss ve havâssu’l-havâss diye üç sınıfa ayırarak avama İslam’ı, havâs ve havâssu’l-havâss’a ihsanı layık gördüklerinden, “tasavvuf gibi kalb rikkatinden bahseden bir ilmi, avâma tevdi etmekten kaçınmışlardır.” Sultân Veled’e göre de tasavvufun bütün meselelerinin zahir uleması ile yapılan ilmî toplantılarda, münakaşalarda ve kitaplarda ele alınması ehli olmayan kişilerin diline düşüp fitneye sebep olmaktadır.

“Belki de bu gibi sebeplerden dolayı, Sultân Veled, aslında kitap yazmayı pek istememiş, yazdıklarını da Divân, İbtidâ-nâme, Rebâb-nâme ve Maârif ‘te olduğu gibi ‘dostların ısrârı’ üzerine ve ‘babasına benzemek’ için veyâ İntihânâme’de olduğu gibi mev’ize

ve nasihatla insânlara faydalı olmak için yazmıştır. İnsânlara faydalı olmak ise anlaşılır olmayı gerektirir.” (Küçük 2007a: 90).

Sultân Veled'in, “insanlara faydalı olmak” gayesi ile şiirlerini gayet açık, sade bir dille, sanat kaygısı gütmeden kaleme almış olmasının, Mevlevî tarikatının kurulmasındaki son derece önemli katkısını Feridun Nafiz Uzluk şöyle değerlendirmektedir:

“.... eğer o bulunmasaydı, Mevlevî tarikatı ya kurulmaz yahut pek kısa ömürlü olur ve hele cihanşümûl olmazdı. Belki onda şairlik bakımından parlak manzumeler bulunmadığı söylenebilir. Şiiri, sırf gayesine ulaşmak için vasıta olarak kullanan bir zat, eserlerinde sanatı ikinci plâna terk edecektir. 90 yıl gibi her faniye az nasip olan hayatını, yalnız babasının, dedesinin, mürebbilerinin ilmi, tasavvufî hallerini kayd (etmeye) veya onların sözlerini şerh ve izaha sarf etmiştir. Sultân Veled, bütün oğullara örnek olacak feragatle kendi varlığını, babasının ve onun dostlarının irfan denizinde yok etmiştir.” (Uzluk 1941'den aktaran Şafak 2017: 149).

Döneminde Farsça eser yazma geleneğinin hâkim olmasına ve Sultân Veled'in de şiirlerini büyük çoğunlukla Farsça kaleme almasına rağmen azımsanamayacak miktarda Türkçe şiir de yazmasının Türkçenin Anadolu'da bir edebiyat dili olarak gelişmesinde çok önemli katkıları olmuştur. Denilebilir ki; bu topraklarda Türkçe şiir yazmanın önünü Sultân Veled açmıştır.

“Sultân Veled, Anadolu'da doğup büyüdüğü için Batı Oğuz lehçesini şüphe yok ki pek iyi biliyordu. Eserlerini, çağının edebî dili olan farsçayla vermekle beraber Anadolu'yu benimsediği gibi türkçeyi de benimsemiş, eserlerinde, bu hususta da babasına uyup türkçe beyitler, şiirler söylemiştir. Yalnız o, Anadolu türkçesini daha rahat kullanmış, bir küçük dîvan meydana getirecek kadar türkçe şiir meydana getirmiştir.” (Gölpınarlı 1976: VIII).

Sultân Veled'in eserleri şunlardır:

1. Dîvân: Farsça 826 gazel, 32 kaside, 9 kıt'a, 10 terci-bend ve terki-bend, 23 musammat, 454 rubaî yanında Türkçe ve Arapça şiirler ile Rumca beyitleri havi olan eserde gazeller tasavvufî ve didaktik mahiyette olup (Kartal 2014) çoğu Mevlânâ'ya nazire olarak yazılmıştır (Gölpınarlı 1976: XXII). Eser Feridun Nafiz Uzluk (1941) ve Veyis Değirmençay (2016) tarafından yayımlanmıştır

2. İbtidâ-nâme (Veled-nâme, Mesnevî-i Veleđi): Sultân Veleđ'in ilk mesnevisidir. 1291'de kaleme alınan eserde 76 Türkçe, 180 Arapça ve 23 Rumca beyit de bulunmaktadır. Aruzun “fe’îlâtün mefâ’ilün fe’îlün” kalıbıyla yazılan mesnevinin dibacesi ile fasıl başlarındaki kısımlar mensurdur. Eser son derece sade, akıcı, külfetsiz ve basit bir dil ve üslupla kaleme alınmıştır (Değirmençay 1996b: 21). *İbtidâ-nâme*'de, Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde geçen erenlerin kıssaları zikredilmiş, kendisinin dost ve gönüldaşı olan şahsiyetlerle ilişkisini konu eden hikâyeler anlatılmıştır (Kartal 2014). Eser, Abdülbâki Gölpınarlı (1976) tarafından Türkçeye tercüme edilerek neşredilmiştir.

3. Rebâb-nâme: Bu eserden ayrı bir bölümde bahsedeceğiz.

4. İntihâ-nâme: Sultân Veleđ'in üçüncü ve son mesnevisidir. Aruzun “fâ’îlâtün fâ’îlâtün fâ’îlün” kalıbıyla yazılan eserin mensur kısımları manzum kısımlarda işlenen konuların özeti mahiyetindedir. *İntihâ-nâme*'de; tarikatın gerekleri, vaaz ve nasihatleri, Mevlânâ'nın Şems'le olan ilişkisi konu edilmiştir (Değirmençay 1996: 24).

5. Ma’ârif: Sultân Veleđ'in Farsça mensur eseridir. 56 bölümden meydana gelen eserde, gayet açık ve sade bir dil kullanılmıştır. *Ma’ârif*'teki konular, mesnevilerindeki konuların tekrarı gibidir. Tevhide ve tasavvufa, tarikata ve şeriata ait inançlar ve kaideler konu edilmiştir (Kartal 2014). Eser, Meliha Anbarcıoğlu (2011) tarafından Türkçeye çevrilerek neşredilmiştir.

Rebâb-nâme

Bu çalışmamızda konu edindiğimiz eserlerden biri olan *Rebâb-nâme*, Sultân Veleđ'in *İbtidâ-nâme*'den sonra 1301 yılında yazdığı ikinci mesnevisidir. Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sindeki gibi remel bahrinin “fâ’îlâtün fâ’îlâtün fâ’îlün” kalıbıyla yazılmıştır.

Sebeb-i telifle birlikte mensur mukaddimelerle başlayan 106 bölümün içinde 8124 beyti havi olan bu eserde Farsça yanında, 162 Türkçe, 36 Arapça ve 22 Rumca beyit vardır. Bölümleri birbirinden ayıran mensur metinler o bölüme ait olan beyitlerin ele aldıkları konunun özeti mahiyetindedir.

“Rebâb-nâme’de, insanların Hak Teala’nın emrine ve elçisinin sünnetine uygun olarak yaşamaları için öğütler verilmiş; Kur’an’ın ışığında çeşitli ibareler ve misaller getirilmiş ve tarikatın gereği olan hususlar tekrar edilmiştir. Ayrıca Şems’in ortaya çıkışı, Mevlânâ ile buluşması; Mevlânâ’nın müritlerini bırakarak ona bağlanması; Mevlânâ’nın müritlerden uzaklaşması üzerine onların

Şems'e haset etmeleri; Mevlânâ'nın yine Şems'i övmeye devam etmesi; müritlerin hasetleri neticesinde bağış ve kerametten uzak kalmaları gibi Mevlânâ ve Mevlevilik ile ilgili birtakım kısa anlatımlar da vardır.” (Değirmençay 2007: 93).

Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinde ele alınan konuların ve söylenen sözlerin şerhi sayılabilecek bu mesnevide Sultân Veled'in asıl gayesi, babasının söylediklerini daha sade bir dil ve daha açık bir ifadeyle söylemek, hakikati ve Mevlânâ'nın amacını mümkün olabilecek en iyi şekilde açıklayarak halkın ondan istifade edebilmesini sağlamaktır. Sultân Veled, bu eserde Hak evliyalarının sırlarını cihan halkının anlayabileceği şekillerde açıkça anlattığını, bu şerhten bir şey anlamayanların artık bu işi bırakmaları gerektiğini iddia etmiştir (Ferâmerzî 1359: VII- IX).

Sebeb-i telif bölümünde eserine *Rebâb-nâme* adını vermesinin nedenini açıklayan Sultân Veled'e göre “rebap” da “ney” gibi Mevlânâ'ya mahsus ve mensup bir müzik aletidir Babasının ney ve rebabı mukayese eden “Ney, neyistandan ve dostlarından ayrıldığı ve uzak kaldığı için gurbette inlemektedir. Neyde tek bir inilti, rebapta ise iniltiler vardır. Rebap deri, kıl, demir, tahta gibi vatanlarından ve kendi cinslerinden ayrılıp gurbete düşenlerin toplanmasından meydana geldiği için ayrılık iniltileri çok daha fazladır.” şeklindeki sözlerinden aldığı ilhamla eserine bu ismi koymuştur.² Ayrıca Mevlânâ'nın, *Mesnevî*'sinin ilk on sekiz beytinde “ney”i konu edinmesini örnek alarak “rebap”tan bahisle eserine başlamış ve eseri bunun üzerine kurmuştur (Ferâmerzî 1359: 1-3). Sultân Veled yine bu bölümde eserini, adını söylemediği bir müridinin isteği üzerine yazdığını ifade eder. Bu kişi ona, daha önce Senâi'nin *İlâhî-nâme*'sinin vezninde bir eser olan *İbtidâ-nâme*'yi yazdığını hatırlatarak Mevlânâ'nın okumaya alıştıkları *Mesnevî*'sinin vezninde de bir eser daha meydana getirmesini rica etmiştir (Ferâmerzî 1359: X).

Sultân Veled'in bölümler halinde tertip ettiği eserin her bölümünün başında, ele alınan konunun özeti mahiyetinde mensur mukaddimeler vardır. Bu mukaddimelerde Kur'an ayetleri, hadîs-i kudî ya da hadîs-i nebevî ile tefsir ve tevil ettiği bir ya da birkaç tasavvufî nükte dikkat çeker. Ayrıca burada Farsça ve Arapça mesellerden, diğer şairlerin şiirlerinden, sûfîlerin, özellikle de babasının

² Mevlânâ'nın rebaba gösterdiği ihtiram ve ihtimamı Eflâkî de teyit etmektedir. *Menâkıbü'l-ârifîn*'de verilen bilgiye göre Mevlânâ'nın kendi meclisinde istifade ettiği tek saz rebaptı. Hatta o, rebabın şeklini değiştirerek yeni bir rebap icat etti ve sema meclislerinde bundan yararlandı. Rebabın ahengini iştikten derin vecde düşen Mevlânâ, cennetin kapısının gıcirtısını duyuran bu sesi bu ezan ile mukayese ediyordu. Ona göre ezan insanın zahirini hizmete, rebap sesi ise bîatinı Allah'ın muhabbet ve marifetine çağırıyordu (Eflâkî 1964: 86-89, 383, 468-469).

kullandığı mazmunlardan, destan ve temsillerden, tasavvufî ıstılahlardan yararlanmıştır (Ferâmerzî 1359: XXIII- XXXV).

Sultân Veled *Rebâb-nâme*'de bazı konuları çokça tekrar etmiş ve çeşitli temsilleri ve beyanları tekrar tekrar dile getirmiştir. Ferâmerzî 'ye göre (1359: X) ilk bakışta okuyucuyu rahatsız edebilecek olan bu tekrarlar, onun şiirlerine bakıldığında okuyana mümkün olan her şekilde ve muhtelif boyutlarla rehberlik etsin diye kasten yapılmıştır.

Rebâb-nâme ilk defa F. Wilhelm Radloff tarafından yayımlanmış (1889), daha sonra Alî Sultânî Gird Ferâmerzî tarafından Tahran'da neşredilmiştir (1359/1980). Eser üzerinde Veyis Değirmençay doktora çalışması (1996) yapmıştır.

1. BÖLÜM: NEŞÂTÎ VE TUHFETÜ'L-UŞŞÂK'I

1.1. NEŞÂTÎ

XVII. yüzyıl Türk şairlerinden Neşâtî'den bahseden kaynaklar adının Ahmed olduğunda birleşirlerken şairi, Nişancı Ahmed Dede ve Neşâtî Süleyman Dede şeklinde ananlar da vardır. Safâyî, Rıza, Abdurrahman Hibri ve Süleyman Sadettin'e göre şair, ilk dönemlerinde Semendî tahallus etmiş, sonradan devrin şeyhülislamının mahlas olarak tavsiye ettiği Neşâtî'yi kullanmaya başlamıştır (Kaplan 2019: 2).

Asil bir aileye mensup olup genç yaşta çeşitli ilimleri öğrenen ve Gelibolu Mevlevihanesi postnişini Ağazâde Mehmed Dede'den çok istifade eden Neşâtî, onun vefatından sonra seyahate çıkarak bir müddet Konya ve İstanbul'da kalıp tekrar Edirne'ye döndü. 1670 yılında tayin edildiği Edirne Mevlevihanesi'nde dört yıl şeyhlik yaptı ve bu görevde iken vefat edip Murâdiye Câmii haziresine defnedildi.

Bayram Ali Kaya'ya göre (2007: 18) bir Mevlevî şeyhi olmasına, Mevlânâ için şiirler yazmasına rağmen Neşâtî'de Mevleviliğin ve genel anlamda tasavvufun belirgin bir anlatımına rastlanmaz. Şiirleri tasavvufî olmamakla beraber birçok divan şairinde görüldüğü üzere tasavvufun mecazlarından yararlanmıştır. Abdülbaki Gölpınarlı'nın (1931: 25, 145, 172, 206), Neşâtî'nin melamet neşvesini taşıdığı, hatta *Mesnevî* şarihlerinden Sarı Abdullâh Efendi'den aldığı feyzle Melamilîge intisap ettiği yönünde verdiği bilgiye rağmen İsmail Ünver (1986: 9) divanında onun Melamilîğini teyit edecek taşkın melamet ifadelerinin olmadığı kanaatindedir.

Neşâtî XVII. yüzyılda Türk edebiyatında etkisini gösteren sebk-i Hindî'nin öncülerinden biri olarak tanınmıştır. Ünver'e göre (1986: 37) onun gazellerinde sebk-i Hindî etkisi kendini gösterse de bütün şiirlerinde bu üslubun hâkim olduğu söylenemez. Sebk-i Hindî özelliği taşımayan, söyleyiş ve hayaller yönünden mükemmel denebilecek noktaya ulaşmış beyitleri de vardır.

“Sağlam bir dile ve zarîf bir üslûba sahip olan Neşâtî'nin şiirlerinde titiz bir sanatkârın derinliği ve duygulu ifadesi görülür. Kısa ve öz yazmayı tercih eden, rediflere çok yer veren şair kelimeleri seçerek ve âdeta tartarak kullanmıştır. ... Neşâtî anlatımının renkliliği, aşkı ve tasavvufî neşvesiyle dünyaya karşı kayıtsız, bir dervişlik havasını yansıtan şiirlerine yer yer canlı bir tablo görüntüsü kazandırmıştır. Hayal inceliği, lirizm, samimiyet ve

zarâfetin ön planda olması onun şiiirlerinin başta gelen özelliklerindendir.” (Kaya 2007: 18).

“Neşâtî de asrının diğer büyük şairleri gibi, engin bir şevki şiiir mısralarında teksîf etme kudretindedir. Mısralarının mimarisine büyük bir duygu ve düşünce neşvesi, bir musiki gibi işlemek, Neşâtî'nin de sanatının ana vasfıdır.” (Banarlı 1971: 666).

Neşâtî'nin eserleri şunlardır:

1. **Dîvân:** 27 kaside, 1 tahmis, 1 murabba, 137 gazel, 15 rubaî, 6 kıt'a, 3 matla'ı havi eser Sadettin Nüzhet (1933) ve Mahmut Kaplan (1996) tarafından neşredilmiştir.
2. **Şehrengiz-i Edirne:** Edirne güzellerinden bahseden 144 beyitlik bir mesnevidir. Neşâtî Divanı içinde neşredilmiştir (Kaplan 1996).
3. **Hilye-i Enbiyâ:** 187 beyitlik mesnevi tarzında yazılan eserde Hz. Muhammed'e yazılan na'ttan başka 14 peygamberin vasıfları anlatılmıştır. Eser, Şeyh Vasfî tarafından eski harflerle (1312), Sadettin Nüzhet (1933) ve Mahmut Kaplan (Kaplan 1991) tarafından yeni harflerle yayımlanmıştır. Bayram Ali Kaya (1991) eserle ilgili yüksek lisans tezi hazırlamıştır.
4. **Şerh-i Müşkilât-ı Örfî:** Örfî Divânı'ndaki anlaşılması zor şiiirlerin şerhini içeren şerhini içeren 20 sayfalık bir eserdir. Turgut Karabey ve Mehmet Atalay (1999) tarafından yayımlanmıştır.
5. **Kavâid-i Deriyye:** Kavâid-i Fûrs olarak da bilinen ve Farsça dil bilgisi hakkında yazılmış olan eserin Neşâtî'ye aidiyeti tartışmalıdır (Kaplan 2014).
6. **Tuhfetü'l-uşşâk:** Çalışmamızın konusu olan bu eser hakkında ilgili bölümde bilgi vereceğiz.
7. **Mektup:** M. Kemal Özergen'in tanıttığı (1970) mektup, Hâfız Post Mehmet'e yazılmıştır.

1.2. TUHFETÜ'L-UŞŞÂK

“Fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün” kalıbıyla ve mesnevi nazım şekliyle yazılan 452 beyitlik Farsça *Tuhfetü'l-uşşâk*'ın başındaki 24 beyitlik manzum sebeb-i telif bölümünde Neşâtî, “Şâhidî gibi” Sultân Vele'd'in kitabından her biri parlak bir inci gibi olan yetmiş beyit seçip bu beyitlerin arasına beşer beyit koyarak eseri kaleme aldığını ve adını *Tuhfetü'l-uşşâk* koyduğunu ifade eder:

Ben'ger in h'âhiş ki kerdem ârzû
Bermişâl-i Şâhidî-i pāk-hû

Ez kitâb-ı Һazret-i Sultân Veled
Ân ki Һâlâteş birünest ez ‘aded

Mikunem heftâd beyteş intiĥâb
Ki buved her yek yekî durr-i ĥoş-âb

Der miyân-ı her yekî z’ân beythâ
Mîdihem bâ penc beyt-i cân-fezâ

İrtibâtî ki buved ender miyân
Bâ ĥavâss-ı ĥamse der ten hem-çu cân

...

Şukr Bârî râ ki çun kerdem tamâm
Guftem in râ Tuhfetü’l-‘uşşâk nâm (74b-75a)

Türkçesi:

Şu isteğe bak ki ben de temiz huylu Şahîdî gibi şunu arzu ediyorum: Nitelikleri sayılamayacak kadar fazla olan Sultan Veled hazretlerinin kitabından, her biri parlak bir inci olan yetmiş beyit seçeyim, bu beyitleri, aralarına koyduğum cana can katan beşer beyit sayesinde bedendeki beş duyunun arasında bulunan can gibi bir irtibatla birbirlerine bağlayayım. ... Allah’a şükürler olsun ki eserimi tamamladım ve adını ‘Tuhfetü’l-uşşâk’ koydum.

Sultân Veled’in sözü geçen kitabı *Rebâb-nâme*’dir. Neşâtî’nin örnek aldığını söylediği şair de Şâhidî İbrahim Dede olmalıdır. Zira Şâhidî’nin, Mevlânâ’nın *Mesnevî*’sinin her cildinden 100’er beyit seçip her birini aynı vezinde 5’er beyitle şerh ederek Farsça kaleme aldığı *Gülşen-i Tevhîd*³ adlı eseri *Tuhfetü’l-uşşâk*’la yöntem, biçim, gaye ve dil açısından benzerlikler arz etmektedir.

Tuhfetü’l-uşşâk’ın Mahmut Kaplan tarafından yapılan tanıtımında (1996: II) eserin sebeb-i telif bölümünde verilen yukarıdaki bilgiye istinaden *Rebab-nâme*’den seçilip beşer beyitle şerh edilen beyit sayısı 70 olarak kaydedilmiştir. Müellif hattının bulunmadığı elimizdeki nüshalarda bu sayı 69 olarak görülmektedir. Bu, Neşâtî’nin 70 rakamıyla ortalama bir sayı verme kastı

³ Şâhidî İbrâhîm Dede’nin *Gülşen-i Tevhîd*’i, Arif Tektaş tarafından Türkçeye tercüme edilerek neşredilmiştir (2012).

yanında müstensihlerin eseri eksik istinsah etmiş olabilecekleri ihtimalini akla getirmektedir.

Sebeb-i telif bölümünden sonra “Der Sitâyîş-i Hâzret-i Çelebi Efendi” başlığı verilen 10 beyitlik bölüm yer almaktadır. Bu bölümde “Aksâ-yı Rûm’da Mevlânâ seccadesinin sahibi olan Hüseyin’in sitayîşi yapılmıştır. Neşâtî’nin yaşadığı dönemi de göz önüne alarak bu şahsın 1642-1666 yılları arasında Konya Mevlevihanesi’nin postnişinlik makamında oturan Pir Hüseyin Çelebi olduğunu tespit ettik: ⁴

Ân ki hâlâ üst der Akşâ-yı Rûm
Şâhib-i seccâde-i Monlâ-yı Rûm

Ân Huseyn-ism u ‘Alî-dâniş ki ger
Mîkuned ber nîm zerre yek nazar

Gerged ân zerre be feyz-i ân nigâh
Ber felek rahşânter ez şad mihr u mâh (75a)

Türkçesi:

Şimdi Aksâ-yı Rûm (Konya)’da Mevlevî şeyhlerinden olan, Hüseyin ismine ve Ali’nin ilmine sahip olan bu kişi, küçücük bir zerreye bir baksa o zerre o bakışın feyziyle gökyüzünde yüz güneş ve aydan daha parlak hale gelir.

69’u Sultân Veled’in *Rebâb-nâme*’sine ve 345’i Neşâtî’ye ait olan 414 beyitlik bölüm *Tuhfetü’l-uşşâk*’ın asıl bölümüdür. *Rebâb-nâme*’nin çeşitli konuları içeren bölümlerinden alınmış Farsça beyitlerin seçiminde herhangi bir sayı gözetilmemiş, ele alınış sıralarında ise *Rebâb-nâme*’ye uyulmaya çalışılmıştır.

Tuhfetü’l-uşşâk metninin yer aldığı Nuruosmaniye nüshasının son varakında Neşâtî’ye ait olduğunu düşündüğümüz 4 beyit yer almaktadır. Şair burada muhatabına, fazla söz söylemenin, sırları ifşa etmeye çalışmanın gereksizliğinden, susmanın faziletinden bahsederek kitabını bitirmiştir:

Ey birâder dest vâdâr ez şehun
Hod Hudâ peydâ kuned ‘ilm-i ledun

Çun resîd in câ suhan leb der bebest
Çun resîd in câ kalem der-hem şikest

⁴ Mevlevî postnişin çelebilerinin hakkında bilgi için bk. (Tanrıkorur 2004: 472).

Leb bebend erçi feşâhat dest dâd
Dem mezen v'allâhu a'lem bi'r-reşâd

Çun be fazl-ı Hâk resîd in cā kitâb
Hâtm şud vallâhu a'lem bi's-şavâb (87a)

Türkçesi:

Ey birader artık söz söylemekten vazgeç. Allah ledün ilmini zaten kendisi açığa çıkarır. Söz buraya geldiğinde ağız kapandı, kalem buraya ulaştığında kırıldı. Ne kadar fasih konuşuyor olsan da ağızını açma, söz söyleme. Doğru yolu en iyi Allah bilir. Kitap Hakk'ın faziletiyle buraya ulaştı ve bitti. Doğrusunu en iyi Allah bilir.

Neşâtî'nin şerh etmek için *Rebâb-nâme*'den seçtiği beyitlerin ait olduğu bölümlerin sırası, bölümlerde işlenen konular ve Ferâmerzî neşrindeki sayfa numaraları aşağıdaki tabloda görülmektedir:

Tuhfetü'l-Uşşâk'taki <i>Rebâb-nâme</i> beyitlerinin numaraları	<i>Rebâb-nâme</i>'de ait oldukları bölümlerin sırası	Bölümlerde işlenen konular	Ferâmerzî neşrindeki sayfa numarası
1, 2, 3, 4, 5	1	• Evrendeki her şey Allah'ı tesbih eder. • Bütün eşya, kendisinden başka varlık olmayan Allah'ın nuru ile doludur. • Yaratılışın aslı aşktır. Âlem, aşktan vücuda gelmiştir ve aşk ile kaimdir.	4- 5
6	2	• Her şey iki taraflıdır; her şeyde fayda ve lezzet, eziyet ve mihnet vardır. Aşk, her durum gibi hem şükür hem şikâyeti gerektirir. Fakat âşıklar nazarında her şey, sadece şükür sebebidir.	11- 13
7	3	• İnsanın olgunlaşmasında maddi ve manevi merhaleler vardır. İnsan bugün içinde bulunduğu	16- 17

		menzilin geçici olduğunu bilmelidir. • Cismın, canın zındeliği Allah'tandır. İnsanın akı ve imanı onunla ayakta durmaktadır.	
8, 9	5	• Hakk'a talip olanlar onu bu dünyanın dışında, sonsuz cihanda aramalıdır. Bu da talibin kendinden tamamen kurtulmasını, ruhlar gibi bedeninden vazgeçerek yokluk diyarına yürümesini gerektirir.	23- 24
10, 11	7	• Allah'ın nazarı görüşlere değil, niyetlere ve içinde Hak sevgisi bulunan kalplere yönelmiştir. • Varlık yokluktandır. Kendi isteğiyle –ölmeden önce- ölen, ebedi hayata kavuşur.	29- 30
12, 13	10	• Suretler fani aynalardır, manalar ise baki. İnsanın ruhu berrak bir su gibidir. Fani olan fikirler, dünya meşgaleleri o suyun üstündeki çer çöptür. İnsan bunlardan ruhunu temizlerse cananın cemalini o suda, yani kendi ruhunda görür.	38
14, 15	12	• Bu âlem, her şeyi Allah'tan bilenler için hidayet ve vuslat vesilesi, diğerleri içinse dalalet ve ayrılık sebebidir.	44
16	14	• Açlık Allah'ın sadık kullarına ziyafetidir. • Evliyaya ulaşan her şey onların yolunda yardımcıdır. Diğerlerine ise engeldir.	47

17	21	Ruh bu sevimsiz dünyada gerçek vatanını unuttu. Oysa bu dünya Allah'ın o yüksek menziline kıyasla mezbele sayılır.	69
18	22	- Gerçek mutluluk manadır. - Ruhlar kendi doğuş yerlerine döneceklerdir.	78
19	23	Vatan, suretler yaratılmadan önce ruhların meskûn olduğu yerdir. Vatan sevgisi de oraya dönme arzusudur.	82
20	30	- Allah kendine âşıktır. Kul da kendinden yüz çevirip onun aşkıyla dolu olmalıdır. - Hakikatte iki yoktur; âşık, maşukun aynasıdır. Allah da kendini âşığının aynasında seyreder.	109
21, 22	58	- Dünya ve ahiret aynı asıldadır. - Hakikatte küfür ve din birbirinden farklı değildir. - Mucizeler görenler için değil, körler içindir.	247- 248
23	59	Kabiliyet insanda potansiyel olarak vardır. Ancak amelle ortaya çıkar.	255
24	65	- Dünya ahiretin tarlasıdır; burada insan hayır ve şerden ne için uğraşırsa ahirette onunla karşılık görür. - Eğer Kul Rabb'ine bir adım gelse Rabb'i ona daha fazla yaklaşır.	279
25	67	Âşıklar nezdinde sıkıntı rahatlık, rahatlık ise zahmettir. O yüzden âşıklar daima belayı isterler.	291- 292

26, 27	70	• Herkes, her şey ve her iş fanidir. • İnsanlar Allah'ın elinde alettirler.	302- 303
28, 29	79	• Âşık ve maşuk birdir. Âşık aşkın kemalini bulduğunda arada ikilik kalmaz.	347
30, 31	81	• Şehvet cehennem, mihnet cennet rehberidir.	354- 355
32	88	• Sözün birkaç yüzü vardır, Kur'an'ın 7 yüzü. Zahir uleması Kur'an'ın zahirini ve ilk batını tabakasını, biraz maneviyata sahip olanlar ikinci ve üçüncüyü görebilirler. Halktan gizlenmiş olan evliya dördüncü, beşinci ve yedinci batını tabakanın derinliklerine dalıp manalarına vakıf olabilirler.	384- 385
33	77	• Talibin suretlerden, gözle görülür şeylerden vazgeçmesi ve kendi aslına gitmesi gerekir. • Bütün enbiya ve evliya nurdur. Bir veliyi inkâr eden tüm enbiya ve evliyaı reddetmiş olur.	337- 338
34	91	• Biri nefesle ilgili olarak hayvanî, diğeri de -enbiya, evliya ve müminlerine mahsus- vahyî olmak üzere iki çeşit ruh vardır. İlki fani, ikincisi ise ebedidir. • Kul, kendi varlığını tamamen yok ettiğinde dile ihtiyaç duymaksızın havass ile konuşabilir. • Sebeplerden kurtulup müsebbibe erişmelidir.	399- 400

		• Bütün mahlûkat yenlen ve yenilendir. Enbiya, evliya ve müminler bunun dışındadır. Onlar hem kabul eden hem de kabul edilendir.	
35, 36, 37, 38	92	• Evliyaların ruhları taliplileri nurlandırır. • Âlemde gerçek ve yalancı şeyhler vardır. Müminler onları ayırt edebilir.	402- 403
39. 40, 41	94	• Bu dünya hayatının önce yaşanması öte dünyanın kadrinin anlaşılması içindir.	412
42, 43, 44, 45	95	• Evliya sözlerinin aslı birdir. • Allah'ın zatı hakkında tefekkür etmek değil, onun sanatını izleyerek onu anlamak lazımdır. • Şakirt, üstadının ilmini tamamen öğrendiğinde onun aynısı olur. Görünüşte iki olsalar da mana da bir olurlar.	413- 414
46, 47, 48, 49, 50	98	• Kul ve Hakk'ın arasındaki perdeyi kaldırmak için Hak derdi ile Hak ilmi yoldaş olmalıdır. • Bir yerde dert varsa derman da vardır. Dert olmadan dermanın bir kıymeti yoktur.	424
51	101	• Kaderin sırrına vakıf olan kul, her işi Hak'tan bilir ama edebi sebebiyle iyilikleri ona, kötülükleri kendine nispet eder.	432- 433
52, 53, 54, 55, 56, 57	102	• Görünüşte var olan âlem hakikatte yoktur; yokluktur. Görünmeyen kudret ve mana âlemi ise hakikatte vardır.	440- 441

		• Gayba ait olan suretler hakikatte manadırlar. Manalar gözle görölmezler. Şeyh-i kâmil suret gibi görünse de o aslında manadır. Müridin bakır varlığını iksirli bakışıyla altına çevirir.	
58	103	• Gerçek ızdırıp Hak'tan ayrı düşmektir. Can ona ulaşırsa bütün sıkıntılarından kurtulur.	458- 459
59, 60, 61, 62, 63, 64, 65	104	• İnsanın aşkı arttıkça talebi ve cehdi de o nispette artar. • Vücut, candan dolayı azizdir. • Allah kendi isimlerinden ayrı değildir. İsim ve müsemma birdir.	463- 464
66, 67, 68, 69	105	• Hak erini tanımak Hakk'ı tanımaktan zordur. Çünkü evliya Hakk'ın esrarıdır. • Allah insana kendi gözünden bile yakın olduğu ve insan her şeyi onun nuru sayesinde gördüğü halde insan onu gözüyle göremez.	467- 473

Sultân Veled'in beyitleri altındaki Neşâtî'ye ait olan beyitlerin beşincileri, kendilerinden önceki dört beyitten ziyade, seçilen bir sonraki *Rebâb-nâme* beytinin ele aldığı konu ve mazmuna uygundurlar. Bu, şairin bentler arasında konu bütünlüğünü sağlamak için uyguladığı yöntem olarak görülmektedir.

SONUÇ

XIII. yüzyılda Anadolu'da Mevlânâ'nın öğretileri doğrultusunda oğlu Sultân Veled tarafından tesis edilmiş olan Mevlevîyye, İslam medeniyetinin kadim temsilcisi olarak dünyaca tanınmış, günümüze kadar ulaşmış bir ilginin sahibi olmuş bir tarikattır.

Mevlânâ'nın yetiştirdiği, kişiliği, yaşantısı ve eserleriyle feyz ve ilham verdiği oğlu Sultân Veled, *Mesnevî-i Ma'nevî*'nin anlaşılması zor olduğu düşünülen

konularını anlaşılır kılma gayesiyle daha basit bir dil ve sade bir üslupla *Rebâb-nâme* adlı mesneviyi kaleme almıştır.

Çalışmamızın konusu olan *Tuhfetü'l-uşşâk* adlı eser, XVII. yüzyıl divan şairi, Mevlevî şeyhi Neşâtî'nin *Rebâb-nâme*'den seçtiği beyitleri aynı vezinde, aynı nazım şekliyle Farsça olarak şerhinden ibarettir.

İki bölüm halinde tertip edilen bu çalışmanın Mevlevilik ve Sultân Veled'e ilişkin genel bilgilerin sunulduğu girişten sonraki bölümünde Neşâtî ve eserleri hakkında bilgi ve *Tuhfetü'l-uşşâk*'ın şekli, muhtevası ve yazma nüshaları ile ilgili tespitler verildi. İkinci bölümde eserin çeviriyazılı tenkitli metni ve günümüz Türkçesine çevirisi yer aldı.

Eklerde *Tuhfetü'l-uşşâk*'ın Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye Koleksiyonu 34 NK 2370/3 numarası ile kayıtlı mecmuanın 74b-87a sayfalarında yer alan nüshasının fotoğraflarına yer verildi.

Neşâtî, *Tuhfetü'l-uşşâk*'ın sebab-i telif bölümünde *Rebâb-nâme*'den seçtiği 70 beytin 5'er beyitle şerhini yaptığını belirtmiş olsa da elimizdeki nüshalarda bu sayının 69 olduğu görülmüştür. Bu durum, Neşâtî'nin 70 rakamıyla ortalama bir sayı verme kastı yanında müstensihlerin eseri eksik istinsah etmiş olabilecekleri ihtimalini akla getirmektedir.

Sultân Veled'in *Rebâb-nâmesi*'ne ilham veren Mevlânâ'nın *Mesnevî*'sinin birçok dile tercüme ve şerhleri yapılmıştır. Eserin tamamına yapılan şerhler yanında, ondan seçilmiş beyitlerin manzum ya da mensur açıklamalarından ibaret olan çok sayıda şerh de mevcuttur. Şarihlerin *Mesnevî*'den seçtikleri beyitlere yaptıkları manzum şerhler, Mevleviliğin özünü yansıtmaları bakımından son derece kıymetli eserlerdir. Bu türden bir şerh olarak Neşâtî'nin kaleme aldığı *Tuhfetü'l-Uşşâk* ise Sultân Veled'in eserlerinden birini; *Rebâb-nâme*'yi seçen, -bilinen- tek eserdir.

2. BÖLÜM: TUHFETÜ'L-UŞŞÂK METNİ

2.1. NÜSHALARIN TAVSİFİ

Tuhfetü'l-uşşâk'ın tenkitli neşrini yaptığımız iki nüshasının tavsifi şu şekildedir:

2.1.1. Nuruosmaniye Nüshası

Eser, Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, Nuruosmaniye Koleksiyonu 34 NK 2370/3 numarası ile kayıtlı mecmuanın 74b-87a sayfalarında yer almaktadır. 74b'nin üst kısmı mihrabiyelidir. Sayfalar çift sütunludur. Sütunların arası ve metnin çevresi altın yaldızla cetvelenmiş ve etrafına siyah tahrir çekilmiştir. Satır sayısı ilk sayfada 17, diğerlerinde 21'dir. Yazı taliktir. Sultân Veled'e ait olan beyitler kırmızı, Neşâtî'ninkiler siyah mürekkeple yazılmıştır. Kâğıt taç filigranlıdır.⁵

Mecmuadaki diğer eserler Cevri Dede'nin *Hall-i Tahkîkât ve Aynu'l-Füyûz* adlı eserleriyle *Dîvân*'ıdır.

13 varakı kapsayan *Tuhfetü'l-uşşâk*'ın son sayfası olan 87a'da, Manisa nüshasında bulunmayan fakat Neşâtî'ye ait olduğunu düşündüğümüz 4 Farsça beyit yer almaktadır. Aynı sayfada mecmuanın içeriğine dair bilgi veren mensur bir bölümden sonra yazıldığı tarihe işaret eden 3 beyitlik Türkçe tarih kıt'asında mecmuanın ismi ve istinsah tarihi verilmiştir.⁶ Buna göre 1072/ m. 1661/62 yılında tamamlanan mecmuaya, ihtiva ettiği eserlerin *Cezîre-i Mesnevî* şerhleri tarzında olmaları dolayısıyla⁷ *Mecmû'a-i Cezâyir* adı verilmiştir. Bundan sonra yer alan Farsça 3 beyitten müstensihin adının "Murtazâ" olduğu anlaşılmaktadır.⁸

⁵ Elimizde sadece dijital kopyası bulunan nüshanın Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi Dijital Katoloğunda künye detayları verilmemiş olduğundan cilt- sayfa ölçülerine ve kâğıt türüne ait bilgiyi aktaramadık.

⁶ Kırmızı mürekkeple yazılmış olan 1072 tarihi ile kıtada düşürülen tarih (971) birbirini tutmamaktadır.

⁷ Hall-i Tahkîkât ve Aynu'l-Füyûz adlı eserler hakkında bilgi için bk. (Zavotçu vd. 2019).

⁸ Bâ'îâ-i tahrîr-i in manzûm-ı nazîm sâkin-i Dâru'n-na'im Hâlifî-i Süvârî İbrâhîm Efendî'nün naqd-i vakti veliyyü'n-ni'am Mehmed Efendi Hâzretlerinin Cezâ'ir-i Meânevî cem'ine lücce-i pür-me'ânî-i tab'-ı lafîfleri mevc-engîz-i h'âhiş olup kalem-i gevher-i hüner-niâârlarından nâm u itmâmına vârid olan târih-i bî-bahâdur ki âebt olındı:

Olsa bu nuşşa-i pâk her vechile revâdur
Nüzhetgeh-i tabâyi' hâlet-dih-i zamâyir
Nuşşa degül bu el-hâk bir genc-i şâygândur
Kim olmuş ehl-i tab'a şad fazîlet zağâyir
Bu mışrâ'-ı dil-ârâ cem'ine düşdi târîh
İsmi ger olsa olur Mecmû'a-i Cezâyir (1072)

Nüşhanın *Tuhfetü'l-uşşâk*'a ait bölümünün başı ve sonu şu beyitlerden oluşmaktadır:

İlk beyit: Biş'nevîd ez hâme-i ma'nâ-tıraz
Şad-hezârân nuktehâ-yı pur zi râz

Son beyit: Çün be fazl-ı Hâk resîd in cā kitâb
Hâtm şud vallâhu a'lem bi's-şavâb

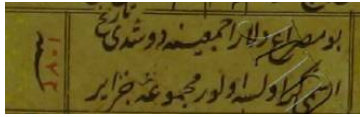
2.1.2. Manisa Nüşhası

Manisa İl Halk Kütüphanesi Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyonu 45 Ak. Ze. 168/2 numarası ile kayıtlı yazmanın 14b-22a sayfalarında yer almakta olup 8 varaktır. Cilt ölçüsü 203x127, sayfa ölçüleri ise 135x57 mm'dir. Sayfalar çift sütunlu ve cetvelsizdir. Satır sayısı 15'tir. Sayfaların derkenarları doludur. Diğer nüshadan farklı olarak Sultân Veled'e ait olan beyitlerin başında "Beyt-i Şerîf" ibaresi yer almaktadır. İstinsah tarihi kayıtlı olmayan nüshada müstensih'e ait herhangi bir bilgi de bulunmamaktadır. Esere verilen "Risâle-i Tuhfetü'l-'uşşâk li-Şeyh Neşâtî Rahimehû" şeklindeki başlıkta bulunan "rahimehû" ibaresinden Neşâtî'nin öldüğü tarihten sonra istinsah edildiği anlaşılmaktadır.

Nüşhanın başı ve sonu şu beyitlerden oluşmaktadır:

İlk beyit: Biş'nevîd ez hâme-i ma'nâ-tıraz
Şad-hezârân nuktehâ-yı pur-zi râz

Son beyit: Yâ İlâh-ı Muste'an şâdem bekun
Pây-bend-i hicrem âzâdem bekun

El-hamdü lillâh ki şud in nüsha tesvîd
Be kilk-i Murtażâ bî-'ayb u ta'kîd
Recâ dârem zi erbâb-ı ma'ârif
Ki ger ber sehv-i men gerded vâkıf
Be nezdeş sehv-i men ma'zûr gerded
Be dâmân-ı kerem mestûr gerded

Elhamdülillah bu nüsha Murtażâ'nın kalemîyle eksiksiz olarak yazıldı. Benim hatalarıma vakıf olan marifet erbabından dileğim şudur ki; bu hatalarımı mazur görsünler ve cömertlik etekler ile ayıplarımın üstünü örtsünler.

2.2. METİN TESPİTİ VE TRANSKRİPSİYON SİSTEMİ İLE İLGİLİ AÇIKLAMALAR

Çalışmamızın bu bölümünde *Tuhfetü'l-Uşşâk*'ın transkripsiyonlu metnine yer verildi. Metin tespitinde uygulanagelen ilmî transkripsiyon sistemi esas alındı.

Metin tenkidinde kullanılan Nuruosmaniye nüshası NU, Manisa Akhisar nüshası MA ve Ferâmerzî'nin *Rebâb-nâme* neşri RB şeklinde kısaltmalarla işaretlendi. Metin neşrinde NU nüshasının varak numaraları esas alındı ve sayfa başlangıcındaki şiirlerin sol üstünde köşeli parantez [] içinde gösterildi.

Tuhfetü'l-uşşâk metni ortaya konulurken Sultân Veled'e ait beyitler 1'den 69'a kadar numaralandırılarak kalın yazı stili ile yazıldı. Neşâtî'ye ait olan şerh beyitleri de yine kendi içlerinde 1'den 5'e kadar numaralandırıldı ve metne 6'şar beyitlik bentlerden oluşmuş manzume şekli verildi. Nüsha farklılıklarına ya da metin tamirine ilişkin hususlara işaret için Sultân Veled'e ait beyitlerin mısraları 1a; 5b; 36a şeklinde, Neşâtî'ye ait beyitlerin mısraları da bağlı bulundukları bent numaralarıyla beraber 24. 2a; 67. 4b şeklinde dipnotta gösterildi. Ferâmerzî'nin *Rebâb-nâme* neşrindeki ve Manisa nüshasındaki farklılıklar da yine dipnotta, eserin kısaltması ile birlikte sayfa ve varak numarası verilerek RB. s. 456; MA. vr. 5b şeklinde gösterildi. Metinde alıntılanmış olan ayet, hadis ve darbımesellerin anlamları ve ulaşabildiğimiz kaynakları ile ilgili bilgiler dipnotta verildi.

Transkripsiyon / Transliterasyon Alfabeti

ء : ʾ	ث : ṯ
ا : A, a; E, e; Ā, ā	چ : Ç, ç
آ : Ā, ā, A, a	ح : Ḥ, ḥ
ب : B, b	خ : Ḫ, ḫ
پ : P, p	د : D, d
ت : T, t	ذ : Ḍ, ḏ
ر : R, r	ق : Q, q
ز : Z, z	ك : K, k; G, g
ژ : J, j	ل : L, l
س : S, s	م : M, m
ش : Ş, ş	ن : N, n

ص : Ş, ş	و : V, v; U, u, Ū, ū
ض : Ž, ž, Đ, đ	ه : H, h; a, e
ط : Ṭ, ṭ	ی : Y, y, I, ı, Ī, ī, ā
ظ: Z, z	غ : Ğ, ğ
ع : ʿ	ف : F, f

2.3. TENKİTLİ METİN VE GÜNÜMÜZ TÜRKÇESİNE ÇEVİRİSİ

[74b]

RİSÂLE-İ TUHFETÜ'L-'UŞŞÂK Lİ-ŞEYH NEŞÂTÎ RAHİMEHU⁹

NEŞÂTÎ'NİN (ALLAH ONA RAHMET ETSİN) TUHFETÜ'L-'UŞŞÂK
RİSÂLESİ

Bismillâhi'r-raḥmâni'r-raḥîm

- 1 Biş'nevîd ez ḥāme-i ma'nî-tırāz
Şad-hezārān nuktehā-yı pur zi rāz

Sırla dolu yüz binlerce ince manayı, mana süsleyen kalemden işitin.

- 2 Ger resed in nuktehā ber kūhhā
Çerḥ-i zen gerded çu zerre ber hevā

*Bu manalar dağın doruğuna erişse bu köhne felek zerre gibi döne döne
havaya ulaşır.*

- 3 Ger felek z'in nuktehā yābed ḥaber
Gum kuned der gerdiş-i ḥod pāy u ser

Felek bu manalardan haberdar olsa kendi dönüşünden sersemler.

- 4 Nukte'î k'ez ma'ni-i ān nukte dil
Şud ḥalāş ez bend-i in zindān-ı gil

*Öyle bir nükte ki onun manası sayesinde gönül, bu toprak (dünya)
zindanının zincirinden kurtuldu.*

- 5 Ān-çunān çāpuk guzer kerd ez felek
Geşt ber cunbīdeneş ḥayrān melek

*Felekten öyle çabuk geçti ki melek(ler bile) onun hareketinden hayran
oldu, sersemledi.*

⁹ MA vr. 14b'de bulunan bu başlık NU'da yoktur.

- 6 Şud berehne ez libās-ı 'āriyet
Geşt gavvāş-ı bihār-ı ma'rifet

Gelip geçicilik giysisinden soyunup marifet denizlerinde dalgıç oldu.

- 7 Merhabā baḥrī ki ez yek mevc-i pāk
Geşt 'ālem pur zi zerre tābnāk

Merhaba ey bir tek temiz dalgadan oluşan ve bir zerresinden tüm âlemin aydınlandığı marifet denizi!

- 8 Ḥabbezā durrī ki ez farṭ-ı şafā
Naḳd-ı şad 'ālem verā n'āyed bahā

O ne güzel, ne kadar saf bir inci ki yüzlerce âlem onun değerine ulaşamaz.

- 9 Dur çi dur yektā çerāğ-ı bezm-i cān
Rūşen ez vey meclis-i rūḥāniyān

Ne incisi? Can bezminin, ruhaniyan meclisini aydınlatan biricik kandilidir o!

- 10 Īn çerāğ-ı ma'nevī rā der ḥayāl
Men kemīn pervāneem şūrīde-ḥāl

Bense tahayyülde bu manevi kandil için perişan olan zavallı bir pervaneyim.

- 11 Fikr-i ma'nī mūnis-i cān-ı menest
Hem-dem-i kilik-i zebāndān-ı menest

O mananın düşüncesi benim canıma ve söz söyleyen kalemime münasip bir dosttur.

- 12 Vālih-i şevkām be şad ʾisār-ı cān
Ez nikāt-ı nazm-ı pāk-i ‘arīfān

*Ariflerin temiz nazımlarındaki nüktelere yüz can feda edebilme şevkiyle
hayran olmuş, kendimden geçmişim.*

- 13 Ber ser-i ānem ki şad gulşen bahār
Mīkunem ber fark-ı cān u dil nişār

Yüz bahar gülşenini canın ve gönlün başına saçmayı amaçlıyorum.

- 14 Ben’ger ʾin ḥ’āhiş ki kerdem ārzū
Ber mişāl-i Şāhidī-i pāk-ḥū

Şu isteğe bak ki ben de temiz yaratılışlı Şahidî gibi şunu arzu ediyorum:

- 15 Ez kitāb-ı ḥazret-i Sultān Veled
Ān ki ḥālāteş birūnest ez ‘aded

*Nitelikleri sayılamayacak kadar fazla olan Sultān Veled hazretlerinin
kitabından,*

- 16 Mīkunem heftād beyteş intihāb
Ki buved her yek yekī durr-i hoş-āb

her biri parlak bir inci olan yetmiş beyit seçeyim,

- 17 Der miyān-ı her yekī z’ān beythā
Mīdihem bā penc beyt-i cān-fezā

bu beyitleri, aralarına koyduğum cana can katan beşer beyit sayesinde

[75a]

- 18 İrtibâtî ki buved ender miyân
Bâ havâss-ı hamse der ten hem-çu cân

bedendeki beş duyunun arasında bulunan can gibi bir irtibatla birbirlerine bağlayayım.

- 19 Gerçi in da 'vî kucâ vu men kucâ
Key şeved hem-çun şeh-i 'âlem gedâ

Gerçi bu dava nerde ben nerdeyim? Zavallı bir kul, âlemin padişahı gibi olabilir mi?

- 20 Lîk mîh'âhem be tevfiğ-i Aḥad
Mikuned imdâd hem Sultân Veled

Ama yine de Allah'ın tevfiği Sultan Veled'in de yardımı ile

- 21 Çun be vefk-ı dil hemîgerdem şurû'
Der edâ-yı in uşul-i bî-furû'

gönlümün muradınca ayrıntılara sapmadan asıl konuları ele almaya başlıyorum.

- 22 Guftem ey Dârende-i 'arş-ı berîn
Şev Neşâtî râ be tevfiğ-ı qarîn

Dedim ki: 'Ey yüce arşın sahibi, Neşâtî'ye tevfinle yâr ol ki

- 23 Tâ be her yek beyt-i ân sultân-ı dîn
Mîbegüyem penc ebyât-ı guzîn

o din sultanının her beyti için beş güzide beyit söyleyeyim."

19. şeved hem-çun şeh-i 'âlem gedâ: resed peşse'i pervâz-ı humâ NU.

21. bî-fürû': bî-fürüg NU.

- 24 Şukr Bārī rā ki çun kerdem tamām
Guftem īn rā Tuhfetu'l-‘uşşāk nām

Allah'a şükürler olsun ki eserimi tamamladım ve adını 'Tuhfetü'l-uşşāk' koydum.

Der Sitāyış-i Hāzret-i Çelebi Efendi

(Pir Hüseyn) Çelebi Efendi Hazretlerinin Övgüsü Beyanında¹⁰

- 1 Çunki mīkerdem be īn nazm ibtidā
H̄āstem ez luṭf-ı Hāk īn rā ki tā

Bu manzumeye başladığımda Allah'ın lütfuna güvenerek istedim ki

- 2 Pīş-keş ārem be ummīd-i nigāh
Pīş-i ān pākīze-zāt-ı dīn-penāh

dinin koruyucusu olan o temiz zatın makamına onun nazarını ümit ederek takdim edebileyim.

- 3 Ān ki hālā ūst der Akşā-yı Rūm
Şāhib-i seccāde-i Monlā-yı Rūm

Şimdi Aksâ-yı Rûm (Konya)'da Mevlevi şeyhlerinden

- 4 Ān Hüseyn-ism u 'Alī-dāniş ki ger
Mīkuned ber nīm zerre yek nazar

Hüseyn ismine ve Alî'nin ilmine sahip olan bu kişi küçücük bir zerreye bir baksa

- 5 Gerded ān zerre be feyż-i ān nigāh
Ber felek raḥşānter ez şad mihr u māh

o zerre, o bakışın feyziyle gökyüzünde yüz güneş ve aydan daha parlak hale gelir.

¹⁰ Bu bölüm 1642 yılında Mevlevi Dergâhı Postnişini olan Pir Hüseyn Çelebi'ye methiyedir.

- 6 Mihr-i 'ālî pertev-i çerh-i yakîn
Tâbed ez vey der cihân envâr-ı dîn

*Dünyada dinin nuru, yakîn feleğinin ışığı olan o yüce güneşten dolayı
parlar.*

- 7 Der tarikat pîşvâ-yı sâlikân
Der hakikat 'ârif-i esrârdân

(O), tarikatta saliklerin önderi, hakikatte sırlara vakıf olan ariftir.

- 8 Zât-ı ü şem'-i şebistân-ı hudâ
Tâlibân râ z'û ziyâ-yı bâ şafâ

*Talipler için safa içinde ziya, zatı hidayet gecesinin mumu olan o kişiden
gelir.*

- 9 Şem'-i rüyeş mihr-i pur-envâr-ı dîn
Cân-ı pâkeş menba'-ı esrâr-ı dîn

*Yüzünün mumu dinin nurla dolu güneşi, temiz canı din sırlarının menba'ı
(olan o kişinin)*

- 10 Ger şevd bârân-ı lûtfes katre-bâr
Tarh-ı gulşen mîkuned kulhan zi nâr

*lütfunun yağmuru katre dökse ateşle dolu külhanı gülbahçesi tarhına
döndürür.*

[75b]

1

Biş'nevîd ez nâle [vu] bang-i rebâb

Nuktehâ-yı 'ışk der her gûne bâb

Rebabın sesinden ve ağlayıp inleyişinden aşk nüktelerinin her çeşidini dinleyin.

- 1 Cumle-i eşyâ ki maḥlûḳ-ı Ḥaḳend
Rûz u şeb der zıkr-i ū mustaḡraḳend

Allah'ın yarattığı her şey, gece gündüz onun zikrine dalmıştır.

- 2 Der miyân-ı in rebâb-ı hoş-nevâ
Ki buved maḳşûd ez ân merd-i Ḥudâ

Bu meyanda hoş sesli rebaptan kastedilen Hak yolunun yolcusu olan insandır.

- 3 Mîkuned feryâd der sevdâ-yı 'ışk
Ez derûn-ı dil be istîlâ-yı 'ışk

O, aşk sevdasında gönlünün derinliklerinden gelen aşkın istilasıyla feryat eder.

- 4 Âh ez ân 'âlem ki nâmeş vaḥdetest
Ḥâlet-ender-ḥâlet-ender-ḥâletest

Ah o adı 'vahdet' olan âlemin elinden ki onda haller içinde haller vardır.

- 5 Gâh gûyed ân şeh-i şîrîn-zebân
Der maḳâm-ı şevḳ pîş-i Muste'ân

O tatlı dilli padişah, Allah'ın huzurunda şevk makamında konuşur:

2

**Her yekî rā dāde'î nev'î 'aṭā
Der ḥaḳīḳat nîst ġayr-ı tû Şehā**

Ey padişah, herkes için çeşit çeşit ihsanlar vermişsin, hakikatte senden başkası yoktur!

- 1 Cumle hestîhā zi tû āmed pedîd
Ey verā-yı 'aḳl-ı kul Şāh-ı ferîd

Ey akl-ı küllün ötesindeki eşsiz Padişah, bütün varlıklar senden meydana gelmiştir!

- 2 Cilveger ez bâtın-ı eşyā tuyî
Der derûn-ı dehr u mā-fihā tuyî

Her varlığın bâtınında tecelli eden sensin. Dünyanın içinde ne var ne yok; hepsi senden ibaret.

- 3 Belki cumle tûst peydā vu nihān
Nîst cuz tû tā Şureyyā der cihān

Dünyada gizli ve açık ne varsa sensin; ta Süreyya'ya kadar (evrenin tamamında) senden başka bir şey yok.

- 4 Der ḥaḳīḳat hest eşyā cumle yek
Tû Vucûd-ı Muṭlaḳî bî-hiç şek

Hakikatte her şey birdir, sen de kuşkusuz Vücûd-ı Mutlak'sın.

- 5 Gerçi cuz tû nîst der târîk u nûr
Bes nihānî lîk ez farṭ-ı zuhûr

Karanlıkta ve aydınlıkta senden başka bir şey olmasa da zuhurundaki taşkınlıktan dolayı son derece gizlisin.

3

**Her ki rā çeşmī buved bīned ‘ayān
Ġayr-ı tū kes nīst peydā vu nihān**

*Gözü olan herkes senden başka gizli ve açık hiçbir şeyin olmadığını
açıkça görür;*

- 1 Līk key bīned tu rā her bī-nevā
Tā nemībāşed zi silk-i evliyā

fakat evliya yolundan olmayan nasipsiz kişiler seni nasıl görebilirler?

- 2 Evliyā şāh-bāz-ı evc-i hikmetest
Vāşıl-ı ḥalvet-serāy-ı vahdetest

Evliya hikmet zirvesinin şahbazıdır. Vahdetin halvet-sarayına ulaşmıştır.

- 3 ‘Ārif-i remz-i ḥakāyık evliyāst
Kāşif-i sırr-ı daḳāyık evliyāst

*Veliler hakikatlerin remzini, ondaki inceliklerin sırrını keşfetmiş
kişilerdir.*

- 4 Şev be şad cān ṭalib-i merdān-ı Hāk
Tā begīrī tū zi mā evḥā sebak

Yüz canınla Allah yolundakilere talip ol ki ‘mā evḥā’dan¹¹ ders alasın.

- 5 Key şeved her kūr-çeşm-i bī-nevā
Rāsiḥ-i ‘ilm-i Cenāb-ı Kibriyā

*Gözü kör olan nasipsiz kişiler nasıl Cenab-ı Allah’ın ilminin âlimi
olabilirler?*

[76a]

¹¹ Fe-evḥā ilā ‘abdihi mā evḥā (Böylece Allah kuluna vahy edeceğini vahy etti.) Necm, 53/10.

4

**Râsihûn der 'ilm merdân-ı Hâkend
K'ez dil u cân cumle bâ Hâk mulhâkend**

Cümlesi Allah'a gönülden bağlanmış Hak erleri, ilimde derinleşmiş olan âlimlerdir.

- 1 Hâk-i pâ-y-i merd-i Hâk şev tâ tu rā
Rāh be'nmāyed be 'ışk-ı Kibriyā

Hak yolundakilerin ayağının toprağı ol ki onlar sana Allah aşkına giden yolu gösterebilirler.

- 2 Çun şevî vâşıl be 'ışk-ı Zu'l-celāl
Dīde bahşendet tu rā ender vişāl

Zu'l-celāl'in aşkına vasıl olduğunda bu visalin içerisinde sana göz bahşederler.

- 3 Çun nazar kerdī be Hâk bīnī tu yek
'Āşık u ma 'şūk rā bī-hiç şek

(O gözlerle) Hakk'a baktığında âşık ve maşuku hiç kuşkusuz tek olarak görürsün.

- 4 'İşk mustevlīst der zehr u nebāt
'İşk deryāyīst ğarkeş kâ'ināt

Aşk zehire ve şekere de istila eder, aşk kâinatı içine alan bir denizdir.

- 5 Bād 'ışk u hâk 'ışk u āb 'ışk
Māh 'ışk u mihr-i 'ālem-tāb 'ışk

Rüzgâr aşk, toprak aşk, su aşk, ay aşk ve âlemi aydınlatan güneş aşktır.

5

**Her çi hest ender cihān ‘ışķest u bes
Taht-ı ferş u fevķ-ı ‘arş u pīş u pes**

*Yerin altında, göğün üstünde, ötede beride; evrende ne varsa yalnızca
aşktan vücuda gelmiştir.*

- 1 ‘Işķ şud bā ‘iş be hestī-i cihān
Kuntu kenzen rā şinev bā gūş-ı cān

*Dünyanın varlığına aşk sebep oldu. ‘Küntü kenzen’ sözünü can kulağıyla
dinle.¹²*

- 2 ‘Işķ ān gencest nāmeş Genc-i Hū
Şad tılısm-ı bu’l-‘aceb pinhān der ū

*Aşk, adı ‘Genc-i Hū (Allah’ın Hazinesi)’ olan bir hazinedir. Onda
yüzlerce acayip tılsım gizlidir.*

- 3 ‘Işķ ān muşkil mu ‘ammāyīst āh
Nīst vāķıf z’ān mu ‘ammā cuz İlāh

*Aşk, halli zor olan bir muammadır. Ah, bu muammaya Allah’tan başka
vakıf yoktur!*

- 4 Nīst tavr-ı ‘ışķ şart-ı guftenīst
Cuz Hudā ez sırr-ı ū āgāh nīst

*Âşkın nasıl olması gerektiği hakkında hiçbir şart söylenemez. Allah’tan
başka hiç kimse onun sırrını bilemez.*

- 5 Kufr u dīn yeksān be nezd-i ‘āşıkān
Z’ān ki bug’zeştend ez kevn u mekān

*Âşıklar nezdinde küfür ve din birdir. Bu yüzden kevn ü mekân
kayıtlarından vazgeçmişlerdir.*

5b, u pīş u pes RB s. 10: ‘ışķest u bes NU., MA. vr. 15b.

¹² Küntü kenzen mahfiyen fe-ahbebtü en u’rafe fe-hakektü’l- halka li-u’rafe. (Ben gizli bir
hazine idim, bilinmeyi diledim, bunun için (beni bilmeleri için) yaratıkları yarattım.). Hadis-i
kudsî (Yılmaz 2013: 396).

6

Nîk u bed der hâk-ı 'âşık irtikâşt
Ġayr-ı 'âşık rā bedîhā nā-sezāst

İyi ve kötü, âşık için birer ilerleme ve yükselme vasıtasıdır. Kötülükler âşıktan başkası için kabul edilemez.

- 1 Kār-ı 'âşık hest bîrûn z'âb u gil
Key şevd âgeh ez ân her hām-dil

Âşığın su ve topraktan oluşmuş yeryüzüyle işi olmaz. Gönülleri olgunlaşmamış olanlar bundan nasıl haberdar olsun?

- 2 'Āşıkān rā der cihān hem-rāz nîst
Cuz Ĥudā-yı ġayb-dān dem-sāz nîst

Âşığın dünyada sırdaşı, gaybı bilen Allah'tan başka yâri yoktur.

- 3 Ger kunî der rāh-ı Ĥaḡ da 'vā-yı 'ışḡ
Maḡv kun ḡod rā be istîlā-yı 'ışḡ

Hak yolunda aşk iddiasında bulunmak için önce kendini aşk istilasıyla yok et.

- 4 Ez vucūd-ı ḡod guzer kun bā Ĥudā
Hem-ḡu mis zer şev be feyż-i kîmyā

Kimyanın feyziyle altına dönüşen bakır gibi kendi varlığından vazgeçip Allah'la ol, ona dön.

- 5 Her ḡi âyed ba'd ez ân ez nūr-ı hūst
Nîsti tū der miyān cumle ez ūst

Ondan sonra ne gelirse onun nurundandır. Sen yoksun, ortada ne varsa hepsi ondandır.

[76b]

**Ber mişāl-i lu‘betī der dest-i Hāk
Hem sukūnet z’üst dā’im hem alak**

*Sen Hakk’ın elinde bir oyuncak gibisin. Rahatlık da meşakkat de
ondandır.*

- 1 Çun şudī ālet bedīn minvāl tū
Bī-tu bāşī der heme ef‘āl tū

*Sen bu minval üzere (onun elinde) bir alet olduğun için tüm işlerinde
sensiz olursun (işler senin elinden çıkmaz).*

- 2 Şeyh-i kāmīl bāşī vu utb-ı cihān
Der heme ‘ālem şeved emret revān

Şeyh-i kāmīl ve cihanın kutbu olursan bütün âlem senin emrine ram olur.

- 3 Gerded ‘ālem ser-be-ser me’mūr-ı tū
Zīr-i fermānet heme mecbūr-ı tū

*Dünya baştan başa senin memurun olur; fermanının altında herkes sana
mecbur olur.*

- 4 Līkin īn devlet kucā āyed tu rā
Ez hōdī-i hōd ne gerdī tā fenā

Ama sen kendi benliğini yok edinceye kadar bu devlete erişemezsin.

- 5 Çun guzer kerdī zi hestī-i vucūd
Pā nihī ender maamāt-ı şuhūd

Ancak varlıktan vazgeçtiğinde şuhūd makamlarına ayak basarsın.

8

**Tā zi ḥod bīrūn neyāyī tū tamām
Key be yābī der civār-ı Ḥaḳ maḳām**

Sen kendinden tamamen dışarı çıkmazsan Hakk'ın yanında nasıl makam bulursun?

- 1 Ez ḥodī-i ḥod ki mīgerdī cudā
Zūd rū ārī be dergāh-ı Ḥudā

Eğer kendi benliğinden ayrılırsan hemen Allah kapısına yönelirsin.

- 2 Der miyān-ı tū vu Ḥaḳ bī-irtiyāb
Nīst hem-çun hesti-i tū yek hicāb

Hiç şüphe yok ki seninle Hak arasında senin varlığından başka bir perde yok.

- 3 Hest-i ḥod rā maḥv kun der hest-i Ḥāḳ
Şev be envā'-ı tevāzu' pest-i Ḥaḳ

Kendi varlığını Hakk'ın varlığında yok et. Çeşitli mahviyet halleriyle Allah karşısında mütevazı ol.

- 4 Ger birūn āyī zi eṭvār-ı vucūd
Pertev-endāzed be tū nūr-ı şuhūd

Varlık hallerinden vazgeçersen seni müşahadenin nuru aydınlatır.

- 5 Nīst şev ez hesti-i ḥod der-guzer
Rev be iklīm-i derūn bī-pāy u ser

Varlığından vazgeç, yok ol. Kalp iklimine başsız ayaksız git.

**Ez vucūd-ı ḥod guzer kun şev revān
Der ‘adem bī-pāy u bī-ser çun revān**

Kendi varlığından geç, ruhlar gibi yokluk diyarında başsız ayaksız yürü.

- 1 Bug’zer ez hestī be sūy-ı nīstī
Ba’d ez ān ben’ger tu ḥod rā kīstī

Varlıktan yokluk tarafına geç, ondan sonra da kendinin kim olduğuna bir bak.

- 2 Nīstī rā gīr u hestī rā behil
Tā-be-key bāşī der īn zindān-ı gil

Yokluğu al, varlığı bırak. Ne zamana kadar bu toprak zindanında kalacaksın?

- 3 Hestī-i ḥod rā rehā kun ferd şev
Der reh-i tevḥīd-i Bārī merd şev

Kendi varlığından kurtul tek ol. Allah’ın birlik yolundaki mert ol.

- 4 Rev bemīr ez ḥod ki tā yābī ḥayāt
Ez tecelliyāt-ı esmā vu şifāt

Yürü, kendini yok et ki Allah’ın isim ve sıfatlarının tecellilerinden hayat bulasın.

- 5 Ez ḥodī-i ḥod ki ‘āşık murdeest
Şad ḥayāt-ı ma‘nevī rā burdeest

Kendini (ölmeden önce) öldürmüş olan âşık, aslında yüzlerce manevi hayatı kazanmıştır.

[77a]

10

**Hesti ender nîstî bâşed bedân
Her ki ez h d murd m ned c vid n**

Bil ki varlık yoklukta olur. Kendini ( lmeden  nce)  ld ren sonsuza kadar hayatta kalır.

- 1 Zindeg -i ten buved  hir fen 
Zinde Şev ez H k ki m y b  be  

Bedenin yaŐamı sonunda yok olur. Hayatı Hak'tan al ki beka bulasın.

- 2 T  be H k v Őıl be n r-ı H k Őev 
B  gur h-ı evliy  mul ak Őev 

Hakk'ın nuruyla Hakk'a vasıl oldu unda evliya taifesine katılırsın.

- 3 Ma v Şev hem- un hab b-ı ba r t 
B Őedet n m-ı tu dery  ey kiy 

Ey padişah! Varlığını yok et (Allah'ın k ll  ir desine teslim ol) ki Denizdeki hava kabarcı ı gibi kaybol ki senin adın “derya” olsun.

- 4 Hestiyet r  ma v kun der hestiy Ő
 u bulend -i me  n ez pestiy Ő

Onun varlığında kendi varlığını yok et,   nk  me  n n y celi i onun altında yer almasındandır.

- 5 Bendeg -i H k be derd-i c n u dil
Bihterest ez Ő h -i  n  b u gil

Ona can ve g n l derdiyle kulluk etmek, yery z  sultanlı ından ye dir.

11

**Bendegī der rāh-ı Hāk šāhī buved
Milketeş ez māh tā māhī buved**

Hak yolunda kulluk, padişahlıktır. Yerden göğse kadar her yerde o padişahın hükmü geçer.

- 1 Pādişāh-ı her du kevn ān bendeest
Ki be zevk-ı bendegī dil-zindeest

Her iki dünyanın padişahı, kulluk zevki ile gönlünü diri tutan o kuldur.

- 2 Rūz u şeb der bendegī çālāk şev
Tā şevī iksīr-i devlet hāk şev

Gece gündüz kullukta acele et. Saadet iksiri (mürşid-i kâmil) olmak için önce toprak ol.

- 3 Hāk şev der rāh-ı pāk-i Muste’ān
Tā şevī kuhl-i ‘uyūn-ı kudsiyān

Allah’ın temiz yolunda toprak ol ki kudsiyanın gözlerine sürme olasın.

- 4 Behr-i ‘in fermūd der Qur’ān Hudā
Mā-halaktu ‘l-cinne ve ‘l-ins ey kiyā

Ey padişah! Bunun için Allah Kur’an’da “Mâ-halaktu ‘l-cinne ve ‘l-ins”¹³ buyurdu.

- 5 Ger be cān der bendegī-i Hāk şevī
Tā be abdālān-ı ū mulhāk şevī

Eğer candan Hakk’ın kulluğunda olursan onun abdallarına katılırsın.

¹³ Mâ-halaktu ‘l-cinne ve ‘l-ins illâ li-ya ‘budûn. (Ben cinleri ve insanları, ancak bana kulluk etsinler diye yarattım. Zariyat/ 51: 56.

12

Fikret-i abdāl 'ayn-ı cān buved
Belki der rūh-ı revān dermān buved

Abdalın fikirleri canın kendisidir. Belki de aziz canda bir dermandır.

- 1 Kīst ābdāl ān ki ū tebdīl yāft
Gerçi zūlmet būd hem-çun nūr tāft

Abdal kimdir? Abdal karanlıkta nur gibi parlamaya başlamış; başka bir hale dönüşmüş kişidir.

- 2 Kār-ı abdālān verā-yı fehmiḥāst
Ṭavriṣān az ṭavr-i ḥalkān bes cudāst

Abdalların işi idraklerin ötesindedir. Halleri avamın ahvalinden çok farklıdır.

- 3 Z'ān sebeb geştend hem-kār-ı Ḥudā
Ki şevend ālet be dest-i Kibriyā

Yüce Allah'ın elinde bir vasıtadırlar. Bu sebepten Allah'la aynı işi yaparlar.

- 4 Pīş-i iṣān sır-ı ḥalk-ı īn-cihān
Geşt mekṣūf u berehne bī-beyān

Onların nezdinde bu cihan halkının sırrı keşfolunmuş beyana sığmayan açık saçık gerçekliktir.

- 5 Z'ān ki cumle maḥv-ı mutlak geşteend
Der şifāt u zāt-ı Ḥaḳ āgeşteend

Hepsi mutlak iradeye teslim olmuşlar, Hakk'ın sıfat ve zatına karışmışlardır.

[77b]

12b, der rūh-ı revān: derd-i rūḥ rā RB. s. 39.

13

**Ān ki fānī şud zi Hāk bākī buved
Der fenā cāneş be Hāk mulhāk şevēd**

Hak'ta fani olan Hak'la bekaya erişir. Canı fenada Hak'la kavuşur.

- 1 Ān ki hestī rā kunēd maḥv-ı fenā
Der fenā mībīned ū nūr-ı beḳā

Varlığını külli iradeye teslim olarak yok eden, beka nurunu fenada görür.

- 2 Ān ki mīşud maḥv-ı hestihā-yı ū
Vaḥdet-ābādest dā' im cāy-ı ū

Kendi varlığını yok edenin makamı daima vahdetin mamur şehri olur.

- 3 Ān ki cāyeş der maḳam-ı vaḥdetest
Kār-ı ū peyveste bā şad 'işretest

Vahdeti makam tutan kişinin de işi daima işret olur.

- 4 Ger tu mīḥāhī ki īn devlet berī
Kun zi hestihā-yı ḥod ḥod rā berī

Bu devlete sahip olmak istiyorsan kendini kendi varlığından uzak tut.

- 5 Līk key gerded muyesser īn tu rā
Tā ne gīrī dest-i yek merd-i Ḥudā

Fakat bir Hak erinin elini tutmazsan bu devlet sana nasıl müyesser olur?

14

**Ender ā der şaff-ı merdān merdvār
Tā çu ħur gerdī ber īn gerdūn-suvār**

Felek atına süvar olmak için mert gibi mertler safına gir.

- 1 Rev be cān merdān-ı Hāḡ rā bende bāş
Ser-firāzī rā behil efkende bāş

*Yürü, Hak erlerine candan kul ol. Övünmeyi, büyüklük taslamayı bırak,
alçakgönüllü ol.*

- 2 Dīden-i īşān çu dīdār-ı Hūdāst
Z'ān ki cumle maḡv-ı nūr-ı Kibriyāst

*Onları görmek Huda'nın görmek gibidir. Hepsî Cenâb-ı Hakk'ın
nurunda benliklerini yok etmişlerdir.*

- 3 Hāl-i īşān der nemīāyed be naḡl
Z'ān ki bīrūnest ez eṭvār-ı 'aḡl

Onların hali beyana gelmez, aklın hallerinin de dışındadır.

- 4 Ānçî ān şey' nām-ı ū bāşed ḡarām
Çun ḡorend īşān şeved nūr tamām

*'Haram' denilen şey onlar tarafından yendiğinde tamamen nurun kendisi
olur.*

- 5 Ger nedārī i 'timād ey cān-ı men
Biş'nev ez şeh-zāde-i zī-şān-ı men

*Ey can, eğer bana itimadın yoksa bir de benim şanlı şehzadem (Sultan
Veled) 'e kulak ver:*

15

**Hic ber vâsıl medân cîzî harâm
K'û zi hāmî rest u puhte şud tamām**

Hamlıktan kurtulup tamamen pişerek Hakk'a vasıl olanlar için hiçbir şeyi haram bilme.

- 1 Ger benūşed merd-i Hâk mey fi'l-mişāl
Ez mulākāt-ı lebeş gerded 'asel

Söz gelimi Hak eri şarap içse, şarap onun dudaklarıyla buluştuğunda bala dönüşür.

- 2 Merd-i kāmîl rā mekun bā hōd kıyās
Tū kucā vu ū kucā ey nā-şinās

Ey gafil! Kamil kişiyi kendinle kıyaslama; sen neredesin, o nerede!

- 3 Her çi kāmîl mīkuned ez hayr u şer
Cumle ez fermān-ı Hâkkest ey puser

Ey oğul, kāmîl insan -hayır ya da şer- ne yaparsa yapsın, hepsi Allah'ın emriyledir.

- 4 Tū be hubb-i mā-sivāyī rūz u şeb
Merd-i Hâk bā 'ışk-ı Hâk ender taleb

Sen gece gündüz masıva aşkındasın. Hak eri ise Hakk'ın aşkı peşindedir.

- 5 Ān ki pā ben'hād der 'ışk-ı Hudā
Kıble-i ū şud cemāl-i Kibriyā

Huda aşkına kadem basan kişinin kiblesi onun cemali olur.

[78a]

16

‘Âşıkân râ dîn vişâl-i Hâk buved
Kıbleşân dâ'im cemâl-i Hâk buved

Âşıklar için din Hakk'a vasıl olmaktır. Onların kiblesi daima Hakk'ın cemali olur.

- 1 Ân ki şud mazhar be 'ışk-ı Zû'l-celâl
 Pertev-endâzed verâ nûr-ı vişâl

Celal sahibi Allah'ın aşkına mazhar olan kişiyi visalin nuru aydınlatır.

- 2 Ân ki şud menzilgeheş eyvân-ı cem'
 Geşt tâbende be nûr-ı Hâk çu şem'

Menzilgahi toplanma (vahdet) sarayı olan kişi mum misali Hakk'ın nuru ile aydınlanır.

- 3 Ân ki çeşmeş ber Vucûd-ı Mutlaķest
 Dâ'imâ der nûr-ı Hâk mustâğraķest

Gözü mutlak varlık olan Allah'ın üzerinde olan daima onun nuruna gark olmuştur.

- 4 Ger be h'âhî ma'ni-i in beythâ
 Tâ şevî vâķıf be sırr-ı Kibriyâ

Bu beyitlerin anlamının peşinde koşarsan Kibriyâ'nın sırrına vakıf olursun.

- 5 Cân u dil râ kun fedâ bâ 'ışk-ı hû
 Bâ'd ez ân şev mahrem-i esrâr-ı û

Önce onun aşkına canını ve gönlünü feda et, sonra sırlarının mahremi ol.

17

Ger şevī nā-geh suvār-ı esb-i 'ışk
Bug'zerī ez kufr-i dīn u zuhd u fışk

*Eğer ansızın aşk atına süvar olursan küfürden de zühtten de fışktan da
vazgeçersin.*

- 1 Bu'l-'aceb tavrest tavr-ı 'ışk āh
Ki buved yeksān der ān mīr u sipāh

Ah, aşkın hali acayip bir haldir; o halde emirle sipahi bir olur.

- 2 Der maḳām-ı 'ışk kufr u dīn kucāst
Z'ān ki cumle maḥv-ı nūr-ı Kibriyāst

*Aşk makamında küfür de din de olmaz; hepsi Cenab-ı Allah'ın nurunda
yok olmuşlardır.*

- 3 'İşk hem-çun seyl çun tūgyān kuned
Şad binā-yı zuhd rā vīrān kuned

Aşk bir sel gibi taştığında yüzlerce züht binasını yıkıp geçer.

- 4 'İşk çun tābed çu ḥurşīd-i semā
Ḥāne-i cānhā şeved zīver zīyā

Aşk, göğün güneşi gibi can hanelerini aydınlatır, ziya ile donatır.

- 5 Cān cān-ı 'āşıkān 'ışkest 'ışk
Zevk-baḥş-ı ḳudsiyān 'ışkest 'ışk

Ey can, âşıkların canı aşktır aşk, kudsiyana zevk bahşeden aşktır aşk!

‘İşk rā meclis derûn-ı cān buved
Sāki-i ‘uşşāk-ı cān cānān buved

Aşkın meclisi ruhun derinlikleridir. Can âşıklarının sakisi canandır.

- 1 Hest mestān-ı Hudāyī māh u sāl
Lā-mekān-seyr āfītāb-ı bī-zevāl

Huda'nın aşkından mest olan âşıklar mekândan münezzeh olan (Allah'a) yolculuk yapan zevalsiz güneş ışıdırlar.

- 2 ‘İşk şahbāyīst bī-renc u humār
Mestiyeş der dil hemîşe ber-çarār

Aşk, baş ağrısı eziyeti olmayan bir şaraptır. Onun sarhoşlarının gönlü de her zaman aynı sarhoşluk hali üzeredir.

- 3 Her ki ū şud dā'imā ser-mest-i ū
Her du ‘ālem zīr-i pāyeş pest-i ū

Her iki âlem de onun aşkıyla sarhoş olanın ayağının altındadır.

- 4 Her ki ū şud mest-i cām-ı ‘işretest
Reh-bered der bârgāh-ı hayretest

Onun işret meclisindeki kadehten sarhoş olan kişi, hayret makamına giden yolu bulmuştur.

- 5 Her ki ū şud hayret-ālūd-ı Hudā
Kūt-i cān bâşed u rā lābud ğidā

Allah'ın keyfiyeti ile ilgili hayrette olan için gıda, şüphesiz kendi canıdır.

[78b]

19

Ḥān-ı cānhā rā maḳām u ḥāne nīst
Ġayr-ı ḥayret ender ū kāṣāne nīst

Canların sofrasının makamı ve evi yoktur. Orada hayretten başka makam, saray yoktur.

- 1 Rabbî zidnî rā be zevk-ı dil beḥ'ān
Pes tu hem şev ṭālib-i ḥayret be cān

“Rabbî zidnî”¹⁴ duasını gönül zevkiyle oku. Sonra da hayret makamının candan talibi ol.

- 2 Şev be şad ḥayret-keşî ser-mest-i hū
Tā şevî vāşıl be zevk-ı vaşl-ı ū

Hayret içinde hayretle onun sarhoşu ol ki onunla vuslatın zevkine erişebilesin.

- 3 Çun şeved ḥayret tu rā me' vā vu cā
Zūd reh yābî be dergāh-ı fenā

Hayret, sana sığınılacak yer olduğunda fena dergâhına çabucak yol bulursun.

- 4 Çun şeved ḥayret zi tu her dem fuzūn
Pertev-endāzed tecellî ber derūn

Hayretin günden güne arttıkça kalbinde onun tecellisi ışık saçır.

- 5 Şāf şev çun āyîne ser-tā-ḳadem
Tā futed 'aks-i cemāleş bā tu hem

Baştan ayağa ayna gibi saf ol ki onun cemalinin aksi sana düşsün.

¹⁴ Rabbî zidnî tahayyüren fike (Rabbim sana olan hayranlığımı artır). Hadis. (Yılmaz 2013: 580).

‘Âşık âyīneest u ma‘şūkeş zi cān
Hest cūyān dā'imā rūz u şebān

Âşık, maşukunu gece gündüz candan arayan bir aynadır.

- 1 Cezb-i ma‘şūḳ er nebūdī der nihān
Vuşlat-ı cānān nedīdī ‘āşīḳān

Sevgilinin gizli cezbesi olmasaydı âşıklar canana kavuşamazlardı.

- 2 ‘Âşık-ı dil-ḥaste şev pur-derd u zār
Tā ṭabīb āyed tu rā ender kenār

Ağlayıp inleyen gönlü yaralı bir âşık ol ki tabibin, -vahdetin sırlarına vakıf olma- köşesinde sana gelsin.

- 3 Cān fedā-yı yār kun merdāne şev
Rev be āteş per-zenān pervāne şev

Sevgiliye mertçe canını ver. Yürü, ateşe kanadını yakan pervane ol!

- 4 Ser be rāh-i Ḥusrev-i levlāk nih
Ḥayme ber bālā-yı heft eflāk nih

“Levlāk”¹⁵ hadis-i kutsisinin hükümdarı olan Peygamber’in yoluna başını koy. Yedi feleğin yücesine çadırını kur.

- 5 Hest-i ḥod rā maḥv kun şev ber futūḥ
Tā muyesser gerdedet mi‘rāc-ı rūḥ

Manevi fetihlerle varlığını yok et ki ruhsal miracın sana müyesser olsun.

¹⁵ *Levlāke* levlāke le-mâ halaktü'l-e-flāke (*Sen olmasaydın, sen olmasaydın* (ey Muhammed) felekleri yaratmazdım). Hadis-i kudsi. (Yılmaz 2013: 456).

**Çunki gerdī maḥv der deryā-yı Hāk
Cunbišet bāšed zi cunbišhā-yı Hāk**

Hak deryasında benliğini yok ettiğinde, hareketin de onun hareketlerinden olur.

- 1 Cunbiş-i ḥāṣāk ez bād-ı şabāst
İztırāb-ı mevc hem ez baḥr ḥāst

Çalı çırpı saba rüzgârının esintisiyle hareket eder, dalgaların darbesi de denizden kalkar.

- 2 Ber-ken ez çeşm-i ḥired īn mûy-ı şek
Tā bebīnī mevc u deryā rā tu yek

Akıl gözüne kaçmış şüphe kılını çek çıkar ki dalga ile deryanın bir olduğunu görebilesin.

- 3 İn du-bīnī rāz-ı çeşmet dūr kun
Dil zi nūr-ı ma‘rifet pur-nūr kun

Bu ikili (kesret) görme halini gözünden uzaklaştır. Gönلünü marifet nuruyla aydınlat.

- 4 Kun be nūr-ı Hāk der īn keşret nāzar
Tā bebīnī vahdetes rā cilveger

Bu kesrette Hakk'ın nuruna bak ki onun vahdetinin tecelli ettiğini görebilesin.

- 5 Der miyān-ı naḳş naḳkāşeş bebīn
Tā şevī ‘ārif ez ān seyr-i guzīn

Nakşın içindeki nakkaşı gör ki bu güzide seyirden arif olasın.

[79a]

**Naķş rā bug'zār u ma'nī rā begīr
Tā şevī ğavvāş-ı baħr-ı bī-naẓīr**

Sureti bırak, manayı al ki eşi benzeri bulunmayan denizin gavvası olası.

- 1 Ez şuver bug'zer şuver hārest hār
Rev be gulzār-ı ma'ānī cān nişār

Suretlerden geç, onlar dikendir, diken. Yürü, manaların gülbahçesine canını saç!

- 2 Naķş-ı ālem bī-şebāt u bī-beķāst
Ez Şureyyā tā şerā fi'l-cumle lāst

Ālemin sureti sebatsız ve bekasızdır. Ülker yıldızından yeryüzüne kadar her şey “lā” dır (yoktur).

- 3 Naķş-ı ābest īn nuķūş-ı kā'ināt
Bī-devām u bī-ķarār u bī-şebāt

Kâinatın bu suretleri suyun üzerindeki resim gibidir; devam etmez, kararı yoktur, sebatsızdır.

- 4 Ānçi ān şey bī-beķā vu āfilest
Der pes-i dū dīde-i ehl-i dilest

Gelip geçici olan şey gönül ehli olanların iki gözünün de arkasındadır (onu görmezler).

- 5 Ān ki ū şud lā yuhibbu'l-āfilīn
Geşt ez taķlīd-i bī-ma'nā emīn

“Lā yuhibbu'l-āfilīn”¹⁶ ayeti fehvasınca hareket edenler manasız taklitten emin olurlar.

¹⁶ Fe-lemmā cenne 'aleyhi'l-leylu rā'a kevkeben kâle hâzâ rabbî fe-lemmâ efele kâle lā uhibbu'l-āfilīn (Üzerine gece karanlığı basınca, bir yıldız gördü. “İşte Rabbim!” dedi. Yıldız batınca da, “Ben öyle batanları sevmem” dedi). En'am, 6/76.

23

**Kār-ı taqlīdī ne dāred ḥāşılī
Hem-çu āḥter hest āḥir āfīlī**

Taklit işten hiçbir şey hâsıl olmaz; o iş bir yıldız gibi sonunda kaybolup gider.

- 1 Kār-ı taqlīdī ki bāşed bī-furūz
Hem-çu şem‘-i bī-ziyā der nūr-ı rūz

Taklit iş, gün ışığında ışık vermeyen bir mum gibi soluktur.

- 2 Der reh-i tārīk u teng-i bī-emān
Reh-numā-yı tū dirīgā bāşed ān

Aman vermeyecek kadar dar ve karanlık yolda ne yazık ki sana rehber, o taklit iş olur.

- 3 Ḥayf ān kes rā ki der taqlīd-i ū
Mīneyābed ez gul-i taḥkīk bū

Taklidi yüzünden tahkik (eşyanın hakikatini ve gerçekliğini araştırma) gülünün kokusunu bulamayana ne yazık!

- 4 Ey dirīg ender cihān ān ‘omr rā
Bug’z̄ered bī-hūde der taqlīdhā

Ömrünü dünyada beyhude yere taklitlerle geçirene ne yazık!

- 5 Bug’z̄er ez taqlīd u hem ez nāmḥā
Rū-numāyed tā tu rā vaḥdet-serā

Taklitten de şöhret hırsından da vazgeç ki vahdet sarayı sana yüzünü gösterebilir.

**Ender ā der kûre-i nār-ı cehād
Tā ki gerdī pāk ez īn kevn u fesād**

Dünya ateşinin ocağına gir ki oluş-yok oluş kirlerinden temizlenesin.

- 1 Der reh-i hıdmet çu çālāk āmedī
Ber tu tābed nūr-ı baht-ı sermedī

*Hizmet yoluna çabucak girdiğinde sonsuz baht nuru senin üstünde
parlar.*

- 2 Bendeğī kun der reh-i şıdķ u şafā
Tā hidāyet yābi ez luţf-ı Hudā

Sadakat ve safa yolunda kulluk et ki Huda'nın lütfu ile hidayet bulasın.

- 3 Bendeğī-i Hāk bih ez sulţāniyest
Kādr-i ū neş'nāhten nā-dāniyest

*Hakk'a kulluk etmek sultanlıktan iyidir. Bu kulluğun kadrini bilmemek
nadanlıktır.*

- 4 Şev der īn 'ālem be mihnethā qarīn
Tā resed rāhat tu rā der yevm-i dīn

Bu dünyada mihnetlere yakın ol ki kıyamet gününde sana rahat erişsin.

- 5 Ān ki ū şud hāş-ı dergāh-ı Hodā
Pīş-i ū bihter buved derd ez devā

*Huda'nın dergâhının hası olan insanın nezdinde, dert devaya tercih
edilir.*

[79b]

24. 1a, çu M. vr. 17b: ki NU.

25

‘Āşıkān rā şud belāhā ihtiyār
Terk-i gul kerdend u bu’g’zîdend hār

Âşıklara belalar uygun görülmüştür; onlar, gülü terk edip dikenî seçerler.

- 1 Pîş-i ‘āşık hār ez gul hūbter
Ya ‘nî miḥnet ez şafā mergūbter

Âşığın nezdinde diken güle; mihnet safaya tercih edilir.

- 2 Bug’zer ez zevk-ı cihān merdāne şev
Ez şarāb-ı bî-ḥodî mestāne şev

Cihanın zevklerinden bir mert gibi vazgeç, kendinden geçme şarabıyla sarhoş ol.

- 3 Şev be şad ḥ’āhişgerî cūyā-yı ‘ışk
Tā şevî fānî be istilā-yı ‘ışk

Çok büyük bir taleple aşkı ara ki aşk istilasında fenaya ulaş.

- 4 Çun şevî fānî zi ḥod yābî bekā
Ba’d ez ān kuṭbiyyet āyed mer tu rā

Fani olduğunda bekayı kendinden bulursun. Ondan sonra sana kutbiyet makamı gelir.

- 5 Kuṭb k’ū mustağrağ-ı envār-ı hūst
Ez Şureyyā tā şerā muḥtāc-ı ūst

Kutup Allah’ın nurlarına gark olmuştur. Yerden göğe kadar her şey ona muhtaçtır.

26

**Ferş u 'arş u levh u kursî vu semâ
Mîberend ez kıtûb her dem şad nevâ**

Yer, gök, levh, kürs ve sema daima kutubdan yüzlerce nasip alırlar.

- 1 Kıtûb rûh u ĩn cihân hem-çun tenest
Bî-vucûdeş zindegî nâ-mumkinest

Kutup ruh, bu cihan da beden gibidir; kutup olmadan yaşamak mümkün değildir.

- 2 Ger nebâşed kıtûb-ı Hâk der her zamân
Ĭn-çunĭn kıâ'im nemâned ĩn cihân

Her zamana mahsus bir kutup olmasa dünya bu şekilde ayakta duramaz.

- 3 Kıtûb sulţân-ı gurûh-ı evliyâst
Der taşarruf hâkim-i fermân-revâst

Kutup evliya guruhunun sultanıdır. Dünya işlerini yerine getirme tasarrufunda hükmü geçen hâkimdir.

- 4 Merd-i Hâk ki bâşed ũ kıtûb-ı cihân
Der heme 'âlem şeved emreş revân

Cihanın kutbu olan Hak erinin emrine tüm âlem memur olur.

- 5 Merd-i Hâk râ kıdret ez nûr-ı Hudâst
Nâ-hoşihâ ez furûgeş hoş-numâst

Hak erinin kudreti Huda'nın nurundan gelir. Çirkinlikler o nurun ışığında güzel görünür.

**Merd-i Hâk râ hest ân kudret ki ü
Hoş numāyed çīzhā râ mû-be-mû**

Hak erinde, eşyayı inceden inceye güzelce gösterebilme kudreti vardır.

- 1 Merd-i Hâk ki vâriş-i peygamberest
Ez vucûd-ı ü cihân pur-zîverest

Hak eri peygamberin varisidir. Cihan onun varlığıyla donanmıştır.

- 2 Merd-i Hâk ki fâni ez h'ışest ü
Cân-ı ü ğarkest der envâr-ı hû

Kendi benliğini yok etmiş Hak erinin canı, Hakk'ın nuruna gark olmuştur.

- 3 Merd-i Hâk ki maḥv-ı nûr-ı Kibriyâst
Zât-ı ü âyîne-i 'âlem-numâst

Allah'ın nurunda fenaya erişmiş Hak erinin zatı, âlemi gösteren aynadır.

- 4 Īn sa'âdet râ sebeb 'ışkest 'ışk
Reh-numā-yı her taleb 'ışkest 'ışk

Bu saadetin sebebi, her talebin yol göstericisi aşktır, aşk!

- 5 Pīşe-i 'āşık zi hestî restenest
Fikret-i ü bâ Hūdā peyvestenest

Âşığın vazifesi varlıktan kurulmaktır. Onun akli fikri Huda'ya bağlanmaktadır.

[80a]

**Der fenâ dān zindegī-i 'āşıkān
Geşte şāhī bendegī-i 'āşıkān**

Bil ki âşıkların hayatı fenadadır. Âşıkların kulluğu padişahlık olmuştur.

- 1 Zevk-ı 'āşık berterest ez zevkhā
Ez şafā her dem kuned şad cān fedā

Âşığın aşktan aldığı lezzet tüm zevklerin üstündedir. Kalbindeki safa ile her an yüz canını feda edebilir.

- 2 Kār-ı 'āşık dā'imā dīvānegīst
Ez şarāb-ı bī-ḥodī mestānegīst

Âşığın işi daima divaneliktir, kendinden geçme şarabıyla sarhoş olmaktadır.

- 3 Kīst 'āşık bī-ḥaber ez rūzgār
Mest-i pur-şevk-ı şarāb-ı bī-ḥumār

Âşık zamaneden bîhaber olan kişidir. Baş ağrısı olmayan aşk şarabıyla şevkten sarhoş olmuştur.

- 4 Der derūn gulzār dārend 'āşıkān
Pīş-i īşān ḥārzārest īn cihān

Âşıkların gönlünde gülbahçesi vardır, onların nezdinde bu dünya dikenliktir.

- 5 Ānçī der 'ışk 'āşıkān rā rū-numāst
Ū kucā ez dīd-i ū zāhid kucāst

Aşkta sadece âşıklara görünen bir şey vardır ve onu zahidin görmesi mümkün değildir.

29

Ānçi yābed zāhid ez Hāḡ der ḡurūn
Der demī ‘āşık ez ān yābed fuzūn

*Zahidin asırlar boyunca Hak hakkında bulduğundan daha fazlasını
âşık bir anda bulur.*

- 1 Zuhd der rûy-ı zemīn çun reftenest
‘İşḡ der evc-i hevā perrīdenest

Züht yeryüzünde dolaşmak, aşk ise göğün zirvesinde uçmak gibidir.

- 2 Zuhd şem‘ u ‘ışḡ mihr-i tāb-dār
Zuhd cūy u ‘ışḡ baḡr-i bī-kenār

*Züht mumdur, aşk ise parlayan güneş... Züht nehirdir, aşk ise uçsuz
bucaksız deniz...*

- 3 Zuhd memdūhest der nezd-i kibār
Zuhd ḡuşkest ān ki şud bī-i‘tibār

*Muteber kişilerin nezdinde züht övülecek bir şeyken itibarsız kişilerde
kuru softalık olur.*

- 4 Zuhd bā ‘ışḡ-ı Hūdā çun şud ḡarīn
Pīş-i ‘āşık ser-nihed ḡarḡ-ı berīn

*Züht, Allah aşkına yakınlaştığında arş-ı âlâ âşığının önüne başını koyar;
ona hizmete hazır olur.*

- 5 Ān ki ū bā cū‘ bāşed der taleb
Yābed ez Hāḡ şad neşāt-ı bā ḡarab

Açlığı taleb eden kişi Hak’tan ziyadesiyle neşe ve sevinç bulur.

Cu' umm-i cumle t̤ā' athā buved
Çeşme-i şādī vu rāḥathā buved

Açlık ibadetlerin anası, mutluluğun ve rahatın kaynağıdır.

- 1 Der tena'um her ki ū ten-perverest
Ez şafā-yı rāh-ı Hāk bī-behreest

Bolluk içinde rahatına düşkün olarak yaşayan kişi, Hak yolunun sefasından faydalanamaz.

- 2 Şud riyāzet pīşe-i peygamberān
Rev ebītu 'inde rabbī rā be ḥ'ān

Riyazet peygamberlerin sanatıdır. Yürü, "ebītu inde rabbī"¹⁷ hadis-i şerifini oku.

- 3 Der riyāzet pāk şev çun evliyā
Tā şevī vāşıl be sırr-ı enbiyā

Riyazette evliya gibi temiz ol ki enbiyanın sırrına erişebilesin.

- 4 Bug'zer ez ālāyış-i çirk-i vücūd
Hem-çu mis zer şev be iksīr-i şuhūd

Varlığın kirinin bulaşığından vazgeç. Müşahede iksiriyle altına dönüşen bakır gibi ol.

- 5 Şev be şad cān evliyā rā hem-nişīn
Pā nihī tā ber firāz-ı heftumīn

Canla başla evliyayla sohbet arkadaşı ol, onlarla otur kalk ki yedinci feleğin üstüne kadem basasın.

[80b]

¹⁷ Ebītu inde Rabbī (Ben Rabb'imın yanında gecelerim). Hadis-i şerif (Yılmaz 2013: 94).

31

**Her ki gerded bâ velî yek dem qarîn
Câygâh-ı ũ buved çerh-i berîn**

Bir veliye yakınlaşan kişinin yeri feleğin en yükseğidir.

- 1 Ez nazargâh-ı velî kem şev cudâ
Tâ negerded ber tu sed rāh-ı Hūdā

Velinin manzarından uzaklaşma ki Allah'a ulaşan yolda önünde engel olmasın.

- 2 Çun nazargâh-ı velî cāyet şeved
Fark-ı gerdün der teh-i pāyet şeved

Velinin nazargahında yer tutarsan feleklerin zirvesi ayağının altında olur.

- 3 Dā'imā der hıdmeteş çālāk şev
Ez heme telvîş-i 'ālem pāk şev

Daima onun hizmeti için acele et, âlemin bütün kirlerinden temizlen.

- 4 Şev be nūr-ı ũ çu şem'-i tâbdār
Tā bebînî sırr-ı gaybî āşkār

Onun nuruyla ışık saçan bir mum ol ki gaybın sırrını açık seçik görebilesin.

- 5 Bî-zebān nuṭṭ-ı velî rā gūş kun
Der hūzūreş bâ edeb hāmūş kun

Velinin dilsiz sözlerine kulak ver ve huzurunda edeple sus.

32

Ehl-i dil rā bī-zebān guftār hāst
Cāneşān rā der nihān esrār hāst

Gönül ehline dille kelam edilmez, onların sözleri de dilsizdir. Sırları canlarında gizlidir.

- 1 Ehl-i dil pur-cüş-ı esrār-ı Hākend
Der tecelliyāt-ı ū mustağra kend

Gönül ehli Hakk'ın sırlarıyla coşmuş, onun tecellilerinde boğulmuştur.

- 2 Ehl-i dil bug'zeşteend ez mā-sivā
Der derūnşān nīst cuz mihr-i Hūdā

Gönül ehli masivadan vazgeçmiştir. Onların kalplerinde Allah sevgisinden başka bir şey yoktur.

- 3 Ehl-i dil āyīne-i İskenderend
Nuşa-i kubrā vu sırr-ı ekberend

Gönül ehli İskender'in aynasıdır. En büyük nüsha (kâinat) ve en büyük sırdır.

- 4 Ehl-i dil dānend dil rā çīst dil
Der heme kes hāşe lillāh nīst dil

Gönül ehli gönlün ne olduğunu bilir. Haşe lillah herkeste gönül olmaz.

- 5 Ehl-i dil ez 'ilm der 'ayn āmedend
Mazhar-ı envār-ı baht-ı sermedend

Gönül ehli ilimden ayn'a (ilmelyakînden aynelyakîne) gelmişlerdir. Onlar daimi bir talih'in nurlarının mazharıdır.

**Seyr çun fillâh buved ey merd-i dîn
Gerdedet 'ilme'l-yakîn 'ayne'l-yakîn**

Ey din eri, seyrfillâha (Allahü teâlânın isimlerinde ve sıfatlarından haberdar olmaya) ilerlediğinde senin için ilmelyakîn, aynelyakîn olur.

- 1 Seyr fillâh rā nihāyet çun buved
Z'ân ki ân seyr 'âlem-i bî-çun buved

Seyrfillâh tamamlandığında o seyir, benzeri olmayan; zamansız ve mekânsız bir âlem olur.

- 2 Lîk her kes rā be kıadr-i seyr-i ū
Seyr fillâh rû-numûd ez lutf-ı hû

Lakin Allah'ın lütfu sayesinde seyrfillâh, kendini insana seyrinin mertebesine göre gösterir.

- 3 Ba'd ez ân ez Hâk be halk âyed sefer
Behr-i tekmîl-i tarîkat ey puser

Ondan sonra (ilmen ve manen ilerleyerek) tekmil makamına (seyranillâh, seyrfileşyâ) ulaşmak için Hak'tan halka (terbiye ve irşat için) bir sefer olur, ey oğul!

- 4 Her ki rā seyr 'anillâh şud maķâm
Murşîd-i kâmil şud u şeyh-i enâm

Seyranillâhı makam edinen kişi halka mürşîd-i kâmil ve şeyh olur.

- 5 Şeyh-i kâmil ser-be-ser cānest cān
Tū be kūrî merd-i Hâk rā ten medân

Şeyh-i kâmil baştan başa candır, can. Sen o körlüğüne Hak erini tenden ibaret sanma.

[81a]

34

**Şeyh-i kâmil mazhar-ı Yezdân buved
Der nazar ger ten numâyed cân buved**

Şeyh-i kâmil Yezdan'ın mazharıdır, ten gibi görünse de aslında candır.

- 1 Şeyh-i kâmil vâriş-i peygamberest
Der reh-i Hâk sâlikân râ rehberest

Şeyh-i kâmil peygamberin varisidir, Hak yolunda salıklere rehberdir.

- 2 Şeyh rûhest u murîdân hem-çu ten
Çun buved bî-rûh ben'ger tû beden

Şeyh ruh, müritleri ise ten gibidir. Ruhsuz bedene hele bir bak!

- 3 Şeyh-i kâmil vâşıl-ı sırr-ı Hudâst
Tâlibân râ himmet-i û kîmyâst

Şeyh-i kâmil Allah'ın sırrına vasıl olmuş kişidir. Talep sahipleri (tarikate girmek isteyenler) için onun himmeti kimya gibidir.

- 4 Şeyh râ tu hem-çu hod a' mā medân
Hest û bînâ be nûr-ı Muste'ân

Sen şeyhi kendin gibi kör sanma; o Allah'ın nuru ile görür.

- 5 Ân ki dâred pur-ziyâ çeşm-i derûn
Key çu kûr ufted be her çeh ser-nigûn

Gönül gözü ziya ile dolan kişi her rastladığı çukura kör gibi tepetaklak düşer mi?

**Ān ki ū yanzīr be nūrullāh buved
Key çu kūrān ender īn reh kej reved**

Allah'ın nuruyla bakan kişi nasıl körler gibi eğri büğrü gider?

- 1 Her ki ū ez nūr-1 Hāḡ şud dīdever
Der cihān ḡāṣā ki bāşed kej-naẓar

Allah'ın nuru ile görenler cihanda asla eğri bakışlı olamazlar.

- 2 Her ki şud reften verā der rāh-1 rāst
Maẓhar-1 envār-1 sırr-1 Kibriyāst

Kime doğru yolda yürümek nasip olduysa Kibriyâ sırrının nurlarına mazhar olmuş demektir.

- 3 Her ki şud vāşıl be nūr-1 Hāḡ dileş
Berter ez 'arş-1 berīn şud menzileş

Gönlü Hakk'ın nuruna vasıl olan kişinin menzili göğün en yüksek tabakasından bile yüksektir.

- 4 Her ki kerd ū ez şafā terk-i vucūd
Rū-numāyed mer verā nūr-1 şuhūd

Safa ile varlığını terk eden kişiye şühud (hakikati müşahede; her şeyi Allah'ın nurundan bir tecelli olarak görme) nuru yüz gösterir.

- 5 Her ki ū şud vāşıl-1 sırr-1 Hūdā
Hestī-i ḡod rā fenā kerd ibtidā

Huda'nın sırrına vasıl olan öncelikle kendi varlığını yok eder.

36

Cumle hestîhā buved ez nîstî
Fehm kun ger ʔalîb-i ma' nîstî

Bütün varlıklar yoktandır. Eğer manaya talipsen bunu anla.

- 1 Nîstî hestîst der 'ayn-ı bekā
Hest gerdî ger kunî ʔod rā fenā

Yokluk, bekada varlık demektir; benliğini yok edersen var olursun.

- 2 Be'gzer ez ten tā heme tū cān şevî
Derdhā-yı cumle rā dermān şevî

Tenden vazgeç ki tamamen can olasın. Böylelikle tüm derter için derman olursun.

- 3 Ger kunî cān rā fedā ten rā tu terk
Gird-i tū hergiz nebîned çeşm merg

Canını feda edip tenini terk edersen göz, senin çevrende asla ölüm görmez.

- 4 Ger şevî ez behr-i Hâk murde zi ʔod
Mîgurîzed ez tu murden tā ebed

Eğer Allah için kendini (ölmeden önce) öldürürsen, ölüm senden ebediyen kaçır.

- 5 Murde şev tā zinde mānî cāvidān
Hem-çu 'İsā ber firāz ez āsmān

Ölmeden önce öl, İsa gibi göğün yücesine yüksel ki sonsuz hayata kavuşasın.

81b

36. 1b, ma' nîstî: mālîstî RB. s. 408.

36. 3b, Gird-i to hergiz: To hergiz MA. vr. 18b.

**Çun bemîrî z'în hōdî-i bî-şebât
Zinde gerdî z'ân hayât-ı bî-memât**

Bu sebatsız varlığını öldürürsen ölümsüz bir hayat ile diri olursun.

- 1 Her ki ū der murdegî dil-zindeest
Zîr-i emreş cumle 'âlem bendeest

Ölmeden önce ölenin gönlü diridir. Emrine tüm âlem kul köle olur.

- 2 Fāniyest āhîr hayât-ı ın cihân
Zindegî rā cū ki mānî cāvidān

Nihayetinde bu dünya hayatı fanidir. Sen gerçek hayatı ara ki baki kalasın.

- 3 Ger bemîrî der reh-i Hāk ez hōdî
Zinde mānî bā hayât-ı sermedî

Eğer Hak yolunda ölürsen sonsuz bir hayata kavuşursun.

- 4 Bug'zer ez hestî bekun terk-i vücūd
Tā nehî pā der maḳāmāt-ı şühūd

Varlıktan vazgeç, vücudu terk et ki şühud makamlarına ayak basasın.

- 5 Ez hōdî bug'zer bekun terk-i tuyî
Vāy ber tū ger bemānî der duyî

Kendinden vazgeç, "sen"liği terk et. Eğer ikilikte kalıyorsan vay senin haline!

38

**Hîn memân der ʔod ki tâ der ʔod resî
V'er bemânî ender îñ âhir tesî**

Haydi! Kendi dünyanda kalma ki kendine kavuşasın. Eğer kendi dünyanda kalırsan sonunda helak olursun.

- 1 Ez ʔodî-i ʔod bekun yek-ser guzer
Kîstî ân ki bebîn ey bî-ʔaber

Kendinden bir kalemde vazgeç. Ey gafil kişi, kim olduğunu bir gör!

- 2 Cân-ı 'âlem 'âlem-i ma'nâ tuyî
Nuşâ-i şugrâ vu hem kubrâ tuyî

Sen âlemin canı, mananın âlemisin. Sen hem âlem-i sugrâ (insan) hem de âlem-i kübrâ (kainat)sın.

- 3 Ey dirîgâ ʔadr-i ʔod neş'nâhtî
'Omr-i ʔod râ der hevâ mîbâhtî

Yazık ki kendi kıymetini bilmiyorsun, ömrünü oyunlarla boşa harcıyorsun!

- 4 Ez ʔarî bug'zer tu âdem şev ki tâ
Ez şafâ-yı dîn şevî ferruḥ-liḳâ

Eşeklikten vazgeç ve insan ol ki dinin safası ile kutlu yüzlü olasın.

- 5 Her ki dîn-dârest âdem üst ü
Rûḥ-ı cism-i cumle 'âlem üst ü

Dindar olan kişi insandır, insan. Âlemdeki tüm cisimlerin ruhu da odur, o!

39

Âdemî dînest u bâkî reng u bû
Reng u bû bug'zâr u dîn râ gîr tû

*İnsanlık dindir, geriye kalan her şey renk ve koku gibi geçici heveslerdir.
Bu heveslerden kutrul da dine sarıl.*

- 1 Tâ nemîkerdî guzer ez reng u bû
Key bebîned nûr-ı dîn râ çeşm-i tû

Heva ve hevesten vazgeçmezsen senin gözlerin dinin nurunu nasıl görür?

- 2 Dûr kun ez sîne ahlâk-ı bedî
Tâ şevî kâmil be dîn-i Aḥmedî

Kötü ahlaktan tüm varlığınla uzak dur ki Ahmed'in diniyle kâmil olasın.

- 3 Pây-ı ḥod ez rāh-ı dîn bîrûn menih
Meyl-i dil ber şoḥbet-i her dūn menih

Ayağını din yolundan dışarı çıkarma, alçak kişilerle sohbet etmeye meyletme.

- 4 Ehl-i dil râ yâr şev şām u seḥer
Kun zi erbāb-ı hevā dā'im ḥazer

Kendine gönül ehlini dost edin, heves erbabından daima sakın.

- 5 Tâ şevî ez pertev-i envār-ı dîn
Endek endek ḳurb-ı Mevlā râ ḳarîn

Böylelikle din nurlarının aydınlığı sayesinde yavaş yavaş Allah'a yaklaşmış olursun.

[82a]

40

**Çun revî der dîn rehed cân ez fenâ
Bahşedet dîn şad cihân ender beķā**

*Din yolunda gidersen canın fani olmaktan kurtulur. Din sana bekada
yüzlerce cihan bahşeder.*

- 1 Dāmen-i dil rā mehil dīndār bāş
Mest-i Hāķ şev lāyık-ı dīdār bāş

*Gönlün eteğini bırakma, dindar ol. Hak sarhoşu olup onun cemalini
görmeye layık ol.*

- 2 Şoĥbet-i erbāb-ı dīn pāket kuned
Pey-rev-i Sultān-ı levlāket kuned

*Din erbabının sohbeti seni temizler, “Levlāk” hadis-i kutsisinin sultanı
olan Peygamber’in takipçisi yapar.*

- 3 Pend-i pāk-i evliyā rā gūş kun
Hem-çu deryā cān-ı ĥod der cūş kun

Evliyanın temiz öğütlerini dinle ve canını bir derya gibi coştur.

- 4 Rū-negerdān tū zi pend-i ‘ārifān
Tā şevî ĥayy ez ĥayāt-ı cāvidān

Sen ariflerin öğüdünden yüz çevirme ki edebi hayatla diri olasın.

- 5 Gūş kun ān pādşāh-ı dīn çi guft
Durr-i ma‘nī rā çigüne ĥoş besuft

*Din padişahı Sultan Veled’in ne söylediğini, mana incisini nasıl güzelce
deldiğini dinle:*

40. 5b, ĥoş be-suft: ĥüb suft MA. vr. 19a.

41

Şud şırât-ı mustakîm in pend-i men
Ey hunuk-cânî ki hord in khand-i men

Doğru yol, benim bu öğütlerimdir. Benim bu şekerimden yiyen ne mutlu kişidir.

- 1 Hest pend-i evliyā khand u nebāt
Belki der zulmāt-ı hatt āb-ı hayāt

Evliyanın öğüdü şekerdir, hatta belki hattın (kesretin) karanlığındaki āb-ı hayattır.

- 2 Ān suhan ki ez zebān-ı evliyāst
Her yekī yek gevher-i ālem-bahāst

Evliyanın dilindeki o sözlerin her biri dünyaya bedel birer mücevherdir.

- 3 Her çi gūyend ez taşavvuf ārifān
Gūşvār-ı gūş-ı cānest ān beyān

Arifler tasavvufa dair ne söylerlerse o beyanları can kulağına küpe olur.

- 4 Līk bā in fehm-i cuz'ī key tu rā
Rū-numāyed nuktehā-yı evliyā

Fakat sendeki bu idrak kabiliyeti cüz'i olduktan sonra evliyanın nükteleri sana nasıl yüz gösterebilirsin?

- 5 Key befehmī tū nikāt-ı ārifān
Tā nekerdī cism-i hord rā mahz-ı cān

Sen cismini sırf can haline getirmediğin ariflerin ince manalar içeren sözlerini nasıl anlayabilirsin?

**Ez cihân Hâk rā bedān ger 'ārifi
Cism rā kun maḥẓ-ı cān ger 'ārifi**

Eğer arıfsen cihana bakarak Hakk'ı tanı ve cismini baştan başa can haline getir.

- 1 Ma 'rifet gencīne-i sırr-ı Hudāst
Nīm zerre gevhereş 'ālem-bahāst

Marifet Huda'nın sırrının hazinesidir. Oradaki küçücük bir cevher, dünyalar değerindedir.

- 2 Ma 'rifet baḥrīst pur-durr-i ledun
Ne kenār u sāḥil ū rā vu ne bun

Marifet ledün ilmi (gayb bilgisi)nin inci dolu denizidir; ne kenarı, ne sahili, ne dibi vardır.

- 3 Ma 'rifet bāğīst gulzāreş şafā
Bulbulāneş enbiyā vu evliyā

Marifet, gülşeni safâ olan bir bağdır; bülbülleri evliya ve enbiyadır.

- 4 Pur zi nūr-ı ma 'rifet kun sīne rā
Tā şināsāyī-i Hâkḥ āyed tu rā

Gönlünü marifet nuruyla doldur ki marifetullâh sana gelsin.

- 5 Ehl-i mā 'nī şev ki şüret fāniyest
Vāy ān dil ki der ū nādāniyest

Mana ehli ol; çünkü suret fanidir. Bunu bilmeyen gönle yazık!

[82b]

42. 3a, gulzāreş: gulzār-ı MA. vr. 19b.

43

**Ehl-i şüret ez Hudā bug'sisteend
Ehl-i ma'nī bā Hudā peyvesteend**

Suret ehli Hak'tan kopmuş, mana ehli ise Hakk'a bağlanmıştır.

- 1 Bug'zer ez şüret ki şüret bī-bekāst
Rāh-ı ma'nī gır k'ān rāh-ı Hudāst

Sureten vazgeç; suret geçicidir. Mana yolunu tut; çünkü o yol Huda'nın yoludur.

- 2 Bug'zer ez şüret-perestī merd bāş
Ehl-i ma'nī rā be dil hem-derd bāş

Surete tapınmaktan vazgeç, mert ol. Mana ehli ile gönülden dost ol.

- 3 Hūn-i dil hōr derd keş der rāh-ı Hāk
Tā şevī şāyeste-i dergāh-ı Hāk

Hak yolunda gönül kanı iç, dert çek ki onun dergâhına layık olabilesin.

- 4 Ger kunī 'azm-i reh-i Hāk ez derūn
Pes tu rā evvel bebāyed reh-numūn

Eğer Hakk'ın yoluna gönlünle girersen sana öncelikle bir rehberlik gerekir.

- 5 Himmet-i mürşid bih ez tã'āt-ı tū
Üst reh-ber der heme hālāt-ı tū

Mürşidin himmeti senin ibadetlerinden yeğdir. O, senin bütün davranışların için rehberlik eder.

**Ger kunī şad sāl t̄a'at ḥod-be-ḥod
Bī-vucūd-i murşidī ān key buved**

Kendi kendine yüz yıl ibadet etsen de bir mürşid olmadıktan sonra nasıl Allah'a vasil olabilirsin?

- 1 Çun tu kūrī der reh-i pāk-i Ḥudā
Key revī bī-murşid[ī] hem-çun 'aşā

Sen kör olduğun için sana asa gibi destek olacak mürşit olmadan Allah'ın temiz yolunda ilerleyemezsin.

- 2 Der cihān yek murşid-i kāmīl beyāb
Ki buved rūşenter ez şad āftāb

Dünyada yüz güneşten daha parlak olan bir mürşid-i kāmīl bul.

- 3 Kīst murşid ān ki reh-dān-ı Ḥudāst
Cāygāh-ı ū beḳā ba'de'l-fenāst

Mürşit Hakk'a giden yolu bilen kişidir. Onun makamı fenadan sonraki bekadır.

- 4 Bes ḥatarnākest rāh-ı Kibriyā
Key buved bī-murşidī reften tu rā

Kibriyā'nın yolu çok tehlikelidir. O yolda mürşidsiz ilerlemen mümkün değildir.

- 5 Dāmen-i merdān-ı Ḥaḳ rā saḥt gīr
Tā şevī der mulk-i cān u dil emīr

Hak erlerinin eteğini sıkıca tut ki can ve gönül mülkünde emīr olasın.

44b, buved: şevd RB. s. 418.

45

**Dāmen-i merdī begīr ey zinde-cān
Tā tu rā ez vey resed genc-i nihān**

*Ey ruhu diri olan kişi! Bir Hak erinin eteğini tut ki gizli hazine onun
sayesinde sana ulaşsın.*

- 1 Der reh-i Hāk bī-vucūd-ı rāh-ber
Key şeved āsān tu rā kerden sefer

Rehberin olmadan Hak yolunda sefer yapman çok zordur.

- 2 Reh-numā bāyed be tū der rāh-ı Hāk
Tā kuned çun hōd tu rā āgāh-ı Hāk

Sana, Hak yolunda seni Hak'tan haberdar eden bir rehber gerekir.

- 3 Merd-i Hāk ki himmet-i ū kīmyāst
Zāt-ı ū mir'āt-ı esrār-ı Hūdāst

Himmeti kimya olan Hak erinin zatı, Huda'nın sırlarının aynasıdır.

- 4 Bug'zer ez ālāyiş-i būd u nebūd
Zer kun ez iksīr-i ū miss-i vucūd

Var-yok tantanasından vazgeç, varlık bakırını onun iksiri ile altına çevir.

- 5 Tā nebāşī der şafā yek-reng-i dil
Key rehā yābī ez īn zindān-ı gīl

Safada riyasız olmazsan bu toprak zindanından nasıl kurtulabilirsin?

[83a]

**Reng-i dil gîred ten hākī yakîn
Çun şevved perverde-i cān ey guzîn**

Bil ki can, topraktan olan teni beslendiğinde ten, tamamen gönlün rengini alır (maneviyat kazanır).

- 1 Ten ki şud ez pertev-i cān pur-ziyā
Mîreved çun dil be yek-dem tā semā

Canın nuruyla aydınlanan ten, gönül gibi bir anda semaya yükselir.

- 2 Ten meḥ'ān ān ten ki gîred reng-i dil
Şud be nūr-ı cān mubeddel āb u gil

Gönlün rengini alan tene artık ten deme. Toprak ve sudan meydana gelen o ten, canın nuru ile dönüşmüştür.

- 3 Cism-i 'ārif rā bedān tū 'ayn-ı cān
Her du der yektāyi ġarḳ-ı Muste'ān

Bil ki arifin cismi, canın kendisidir. Her ikisi de (ten ve can) 'bir'likte Allah'a gark olmuşlardır.

- 4 İn suḥan rā key şināsed her denī
'Aḳl-ı dīġer bāyed u fehmi seniyy

Bu sözü alçak kişiler nasıl anlayabilir? Bunun için başka bir akıl ve üsün bir anlama kabiliyeti gerekir.

- 5 Derd bāyed der derūn-ı dil ki tā
Derk sāzed ez kelām-ı evliyā

Gönülde dert olmalı ki evliyanın sözü idrak edilebilsin.

**Perdehā rā derd sūzed nī ħired
Ey ħunuk-cānī ki derd-i Ḥaḳ ħared**

Perdeleri dert yakar, akıl değil. Hak derdini satın alan kişiye ne mutlu!

- 1 Derd-i Ḥaḳ ārām-ı cān-ı enbiyāst
Derd-i Ḥaḳ zevk-ı revān-ı evliyāst

Hak derdi enbiyanın gönül rahatlığı, evliya ruhlarının zevkidir.

- 2 Der şafā-yı ‘ışk ez behr-i Ḥudā
Nīm zerre derd rā şad cān fedā

Huda’ya duyulan aşkın safasında çekilen azıcık dert için yüzlerce can feda olsun!

- 3 Der derūn-ı her ki mīdīdī tu derd
Ān-çunān kes rā begū merdī tu merd

Gönlünde dert olduğunu gördüğün kişiye de ki: “Sen mertsin, mert!”

- 4 Ḥūn-ı dil ħor zehr çeş pur-derd şev
Der taleb ser-geşte hem-çun gerd şev

Gönül kanı iç, zehir yut, onun aşkı talebiyle şaşkın ol, toprak gibi ol.

- 5 Rūz u şeb ender taleb şev bī-ķarār
Tā şevī maṭlūb der pāyān-ı kār

Gece gündüz yerinde duramadan bu talebin peşinde koş ki işin sonunda sen talep edilen olasın.

Der taleb maṭlûb râ pinhân bebîn
Her du yek geşte çu cism u cân bebîn

*Matlubun talepte gizlenmiş olduğunu gör; her ikisi de cisim ile can gibi
tektir.*

- 1 Tâlib-i Hâk şev be şad hâ'hişgerî
Kun zi kayd-ı mâ-sivâ hod râ berî

Hakk'ı coşkuyla talep et, kendini masiva kaydından beri tut.

- 2 Der taleb şev tâ dem-i âhîr bekûş
Ez 'inâyât-ı Hudâ hil'ât bepûş

*Kıyamete kadar talepte olmaya çalış, Allah'ın inayetlerinden bir hil'at
giyin.*

- 3 Tâlib-i Hâk şev be şad zevk u şafâ
Tâ şevî şâyeste-i 'ışk-ı Hudâ

Yüzlerce zevk ve şafa ile Hakk'ı talep et ki onun aşkına layık olabilesin.

- 4 Der taleb çun gûy şev ğaltân-ı 'ışk
Cân bedih ber sîlî-i çevgân-ı 'ışk

*Talepte bir çevgan topu gibi aşk çevganının darbesiyle yuvarlanarak
canını ver.*

- 5 Her ki râ 'âşık bedîdî bî-gumân
Ender ū ân cîlve ez Ma'sûk dān

*Âşık olduğunu gördüğün kişinin Maşuk olan Allah'ın tecellisine mazhar
olduğundan şüphe duyma.*

[83b]

49

**Pur zi Ma‘şūkest ‘āşık bī-gumān
Ez ruḥ-ı ‘āşık numāyed rū ‘ayān**

Âşık şüphesiz ki Maşuk’la doludur. Âşığın yüzünde Maşuk kendini açık seçik gösterir.

- 1 Çunki bâşed nūr-ı meh ez âftāb
Tū medān ān nūr rā ez māhtāb

Ayın nuru güneştedir, sen o nuru ayın kendi ışığı sanma.

- 2 Ān-çunīn kes rā tu vāşıl dān ki ū
Maḥv-ı kul şud der tecelliyāt-ı ū

Allah’a vasıl olan kişinin onun tecellilerinde hiçliğe (vahdaniyete) eriştiğini bil.

- 3 Hest vāşıl ān ki bug’zeşt ez şifāt
Maḥv-ı mutlak geşt der tevḥīd-i zāt

Sıfatlardan geçip Hakk’a vasıl olan kişi, tevḥīd-i zātta (varlığın birliğinde) hiçliğe erişmiştir.

- 4 Her ki ū menzilgeheş rā cem‘ kerd
Rūḥ-ı ḥod rā pur-ziyā çun şem‘ kerd

Tevhid menzillerini (tevhid-i ef’al, tevhid-i sıfat, tevhid-i zât) cem eden (fenafillâh mertebelerinden bekaillaha ulaşan) kişi kendi ruhunu ışıık saçan bir mum haline getirir.

- 5 Der ḥaḳīkat ān ki maḥv-ı Kibrīyāst
Der ciḥān maṭlūb u mergūb-ı Ḥudāst

Hakikatte fenafillâha erişen kişi cihanda Allah’ın matlubu ve mergubu olur.

**Ṭālib ez maṭlûb çun neb'ved cudā
Der dil-i merdān ṭaleb nûr-ı Hudā**

Talip, matluptan ayrı olmadığı için mertlerin gönlünde Huda nurunun talebi vardır.

- 1 Ān Hudā ki bī-zamānest u mekān
Ez dil-i merdān numāyed rū 'ayān

Zamandan ve mekândan münezzeh olan Allah, mertlerin gönlünden kendini gösterir.

- 2 Biş'nev ez Qur'ān begūş-ı cān biyā
Remz-i er-rahman 'ale'l-'arş istevā

Gel de Kur'an'dan “er-rahmanu 'ale'l-'arşi istevā”¹⁸ remzini can kulağıyla dinle.

- 3 Çun dil-i merd-i Hudā 'arşest 'arş
Rûy-ı hod rā kun be zîr-i pāy ferş

Hak erinin gönlü arştır, arş! Yüzünü onun ayağının altına döşek yap.

- 4 Merd-i Hāk rā bende şev ez cān u dil
Tā rehā yābī zi bend-i āb u gil

Hak erine can u gönülden kul ol ki bu dünyanın bağlarından kurtulasın.

- 5 Kun zi kayd-ı cism u cān hod rā berī
Tā zi bāğ-ı bī-nişānī bū berī

Kendini cisim ve can kaydından beri tut ki nişansızlık bağından koku getiresin.

¹⁸ Er-rahmanu 'ale'l-'arşi istevā (Rahmân, Arş'a istivâ etmiştir). Taha, 20/5.

51

**Bī-niṣān şev tā resī der Bī-niṣān
V'ender ān deryā revī bī-cism u cān**

Nişansız ol ki, nişansız olan Allah'a erişebilesin ve o deryada cisimsiz ve cansız olarak ilerleyebilirsin.

- 1 Bī-niṣān yābed niṣān-ı Bī-niṣān
Bī-mekān yābed mekān-ı Lā-mekān

Nişansız olan kişi, Allah'tan nişan bulur. Mekânsız olan da lamekân olan Allah'ın mekânını bulur.

- 2 Tā nekerdī behr-i Haḡ maḡv-ı vucūd
Key şevī vāşıl be envār-ı şuhūd

Hak için varlığını yok etmezsen şühudun nurlarına nasıl vasıl olursun?

- 3 Tālib-i sırr-ı haḡıḡat şev be dil
Tā key īn ser-geşteḡ-i āb u gıl

Hakikat sırrına gönülden talip ol. Ne zamana kadar bu dünyanın şaşkınlığı sürecektir?

- 4 Her suḡan ki biş'nevī ez evliyā
Dān ki bī-şubhe şenīdī ez Ḥudā

Şüphesiz bil ki evliyadan işittiğin her sözü, aslında Huda'dan işittin.

- 5 Ger nedārī i 'timād-ı īn kelām
Bi'snev ez şeh-zāde-i 'ālī-maḡām

Eğer bu sözlere itimadın yoksa gel de yüce makamlı şehzade (Sultan Veled)'den dinle:

[84a]

52

Şeyh-i kâmil tercemân-ı Hâk buved
Ber zebāneş cumle guft-i hâk buved

Şeyh-i kâmil Hakk'ın tercümanıdır. Onun dilinden çıkan her şey, hak sözdür.

- 1 Şeyh-i kâmil ki begüyed yek seḥun
Tū bedān ān rā zi 'ilmi min ledun

Şeyh-i kâmil bir söz söylediğinde bil ki o söz ilm-i ledün(gayb ilmi)dendir.

- 2 Şeyh-i kâmil hest reh-dān-ı Hudā
Der tarīkat sālīkān rā pīş-vā

Şeyh-i kâmil Huda'ya giden yolu bilir; tarikatta saliklerin önderidir.

- 3 Ger nebāşed şeyh-i kâmil der ciḥān
Key beyābed rāh-ı Hâk rā sālīkān

Dünyada şeyh-i kâmil olmasa, salikler Hak yolunu nasıl bulurlar?

- 4 Şeyh-i kâmil mazhar-ı sırr-ı Hudāst
Hāl-i ū ez ḥal-i ḥalkān bes cudāst

Şeyh-i kâmil Huda sırrının mazharıdır. Onun hali halkın halinden çok farklıdır.

- 5 Evliyā deryāst pur-durr u guher
Tū mekun ber şuret-i mevceş nazar

Evliya inci mücevher dolu bir deryadır. Sen ondaki dalgaların suretine bakma.

**Evliyā esrār-ı Hākkend ey puser
Âmede der şüret u naķş-ı beşer**

Ey oğul! Evliya, Hakk'ın beşer suretinde gelmiş esrarıdır.

- 1 Der şuver z'ân rû biyâmed evliyâ
Tâ be rāh-ı Hāk şeved reh-ber tu rā

Sana Hak yolunda rehber olabilmek için beşer suretinde gelirler.

- 2 Hest cinsiyyet medār-ı her delīl
Z'ân ki el-cinsu ile 'l-cinsi yemīl

“El-cinsu ile 'l-cinsi yemīl”¹⁹ fehvasında cinsiyyet her delilin kaynağıdır.

- 3 Gerçi cinsiyyet be şüret şud 'ayān
Hest der ma'nīyīşān leng īn beyān

Her ne kadar cinsiyet suretle belli olsa da, o cinsi manalandırmakta beyan ve söz topal kalır.

- 4 Seyr kun çun evliyā der bāğ-ı dil
Tā-be-key īn kāsvet-i zindān-ı gil

Gönül bağında evliya gibi seyret. Ne zamana kadar toprak zindanının kasveti sürecektir?

- 5 Zīkr-i Hāk rā pīşe kun çun evliyā
Tā şevī şāyeste-i lūtf-ı Hudā

Allah zikrini evliya gibi iş edin ki onun lütfuna layık olabilesin.

¹⁹ El-cinsu ile 'l-cinsi yemīl (Cins cinse meyl eder). Darb-ı mesel (Beyzadeoğlu 203: 922).

54

Çunki dâred zıkr-i her çîzî eşer
Zıkr-i Hâk kun dâ'imā ey bî-haber

Neyi zikredersen o gönlüne tesir eder. Öyleyse daima Hakk'ı zikret, ey gafil!

- 1 Cumle eşyâ ez Şureyyâ tâ şerâ
Hest mustağrak be zıkr-i Kibriyâ

Arştan ferşe kadar her şey Kibriyâ'nın zikrine dalmıştır.

- 2 Efḍal-i her kavḷ-i cumle enbiyâ
Hest zıkr-i Hâk be kavḷ-i Muştafâ

Muhammed Mustafâ'nın dediğine göre enbiya sözlerinin en faziletlisi zıkr-i Hak'tır.

- 3 Zıkr-i Hâk kun rûz u şeb bâ sûz-ı dil
Fıkr-i pîç-â-pîç-i dunyâ râ behil

Gece gündüz gönül ateşiyle Hakk'ı zikret. Dünyayla ilgili karmakarışık düşünceleri bırak.

- 4 Tâ şevî ez pertev-i ezkâr-ı Hâk
Maḥv-ı kul mustağrak-ı envâr-ı Hâk

Hakk'ın zikrinin aydınlığı sayesinde onun nurlarına gark olarak fenafillaha ulaşırın.

- 5 Her ki ū mîkerd dâ'im zıkr-i merg
Hâzır âred âhiret râ sâz u berg

Ölümü daima hatırlayan kişi ahiret için gerekli olan hazırlığı yapar.

[84b]

Zıkr-i mevt ez mevt bir'hāned tu rā

Yād-ı fevt ez fevt bi'rhāned tu rā

Ölümü zikretmek ve hatırlamak seni ölümden kurtarır.

- 1 Yād kun bī-çāre rûz-ı mevt rā
Şerm dār ez kerde-i ḥod bā ḥod ā

Ey bîçare, ölüm gününü an, yaptıklarından utan ol, kendine gel!

- 2 Yād kun ān dem ki bā şad sūz-ı dil
Ez tehī-destī-i ḥod bāşī ḥacil

Boş bir elle utanç içinde olacağın o anı, derin bir gönül ateşiyle an.

- 3 Yād kun ān dem ki gūyī bī-şafā
Ez tehī destī-i ḥod vā ḥasretā

O boş elin yüzünden safadan uzak bir halde “yazıklar olsun” diyeceğin o günü düşün.

- 4 Tā-be-key īn ğaflet-i bī-hūde āh
Hiç neyāyed şerm ber tū ez İlāh

Bu boş gaflet ne zamana kadar sürecektir? Allah'tan hiç utanmıyor musun?

- 5 Yād-ı rûz-ı merg ey ğāfil tu rā
Pāk gerdāned zi cumle curmhā

Ey gafil, ölüm gününü anmak seni tüm günahlardan arındırır.

55b, bi'rhāned: bic'hāned RB. s. 456.

55. 2b, bāşī: kerdī MA. vr. 20b.

56

**Zîkr-i mevt ez curmhâ pâket kuned
Mihr-i dünyâ râ zi bîh u bun kened**

Ölüm hatırlamak seni günahlarından arındırır, içindeki dünya sevgisinin kökünü kurutur.

- 1 Ey dirîgâ reft 'omr-i nâzenîn
Cumle der gâflet be şad derd u hanîn

Çok yazık ki yüz dert ve şikâyetle gaflette kalarak nazenin ömür geçti gitti.

- 2 Ey Neşâtî dîde bug'sâ bâ hûd â
Tâ-be-key in gâflet ey gâfil tu râ

Ey Neşâtî gözünü aç, kendine gel! Ey gafil, bu gafletin daha ne kadar sürecek?

- 3 Hâyf ân dem râ ki der âlûdegî
Bug'zered bî-zevk bâ bî-hûdegî

Bu demler, çirkefe bulanmış şekilde, zevksiz ve beyhude geçip gidiyor, yazık!

- 4 Ne şafâ-yı tã'at u ne yâd-ı merg
Ne be râh-ı pâk-i 'uqbâ zâd u berg

Sende ne ibadet safası, ne ölüm zikri, ne de ahiretin temiz yolu için hazırlık var.

- 5 Bug'zer ez dil-murdegî-i in cihân
Tâ şevî zinde be nûr-ı Muste'ân

Bu cihanın ahmaklıklarından vazgeç ki Allah'ın nuru ile zinde kalasın.

**Zindegī-i mā zi ‘aks-i nūr-ı üst
Nūr-ı ü mağzest u hestī cumle püst**

Bizim hayatımız onun nurunun aksidendir. Onun nuru özdür, varlıksa kabuktur.

- 1 Cumle eşyā fānī vu bākī Hūdāst
Zindegīyeşān be nūr-ı Kibriyāst

Her şey fanidir, sadece Huda bakidir. Herkesin hayatı Kibriyâ'nın nuruydur.

- 2 Hestī-i ‘ālem zi Hāk dān ser-be-ser
Nīst cuz Hāk der miyān nīkū niger

Âlemin varlığını baştan başa Hak'tan bil. İyi bak, ortada ondan başkası yok!

- 3 Ger zi Qur‘ān naql h‘āhī bā beyān
Ve ‘hve ma ‘kum eynemā kuntum beḥ‘ān

Bunun Kur‘andan nakledilip söylenmesini istiyorsan “ve hüve ma ‘kum eynemā kuntum”²⁰ ayetini oku.

- 4 Cumle mevcūdāt-ı ‘ālem rā zuhūr
Hest ez te‘şīr-i esmā bī-kuşūr

Onun isimleri (esmâ-i hüsnâ)nin etkisiyle âlemdeki tüm varlıklar kusursuz olarak zuhur etmiştir.

- 5 Līk key gerded muberhen īn tu rā
Tā nemīrī der reh-i şıdk u şafā

Fakat sen şıdk u safa yolunda ölmezsen, bu delil senin için hiçbir şey ifade etmez.

[85a]

²⁰Ve hüve ma ‘kum eynemā kuntum (Nerede olsanız, O sizinle beraberdir). Hadid, 57/4.

**Pîş ez ân k'âyed ecel in cā bemîr
Tā şevî ender cihân-ı cān emîr**

Bu dünyada ecel sana ulaşmadan önce öl ki can âlemine emîr olasın.

- 1 Nefs-i hûd rā her ki kuşt ū zindeest
Tā be leb ez nūr-ı Hâk âkendeest

Nefsini öldüren kişi diridir, ağzına kadar Hakk'ın nuru ile dolmuştur.

- 2 Üst bâkî her ki şud fânî zi h'îş
Der beķā ū rāst dā'im zevķ u 'ayş

Varlığını yok eden kişi bakidir. Beka âleminde onun için zevk ve işret vardır.

- 3 Hâbbezā ân fânî-i dil-zinde rā
Şud musellem milket-i bâkî u rā

Gönlü zinde olan fani ne sevimlidir! Onun için beka âlemi takdir edilmiştir.

- 4 Bihterest ez şad şafâ-yı in cihân
Nîm zerre zevķ-ı 'ayş-ı 'aşıkân

Âşıkların azıcık sefası bu dünyanın yüzlerce sefasından daha iyidir.

- 5 Şud cihân pur-sāz-ı 'ışķ-ı Kibriyā
Gūş-ı his kerrest z'ân āvāzhā

Cihan, Kibriyâ aşkının saziyla doldu. Ondaki çıkan sesler his kulağıyla (duyu organı olan kulakla) duyulmaz.

**Sāz-ı dil ‘ışķest u ān bāşed nihān
Bī-bem u bī-zīr ender ‘ayn-ı cān**

Pes ve tiz sesleri olmayan gönül sazi, canın içindeki gizli aşktır.

- 1 Her ki ū pur-hālet-i ‘ışķ-ı Hūdāst
Der derūn-ı ū şafā-ender-şafāst

Huda’nın aşkı ile dolu olan kişinin gönlünde safa içinde safa vardır.

- 2 Her ki ū der ‘ışķ bāşed bī-ķarār
Ser-nihed pīşēş felek efkenderār

Felek düşķün bir âşık gibi aşta kararını kaybetmiş olanın ayakları önüne başını koyar.

- 3 Her ki ū ser-mest-i cām-ı Kibriyāst
Hāk-i pāyeş tūtiyā-yı dīdehāst

Kibriyā’nın kadehiyle sarhoş olan kişinin ayağının toprağı, gözlere sürmedir.

- 4 Bī-ķarār-ı ‘ışķ şev çun zerrehā
Tā şevī hūrşīd-i cān der intihā

Aşkla bir karar üzere duramayan zerreler gibi ol ki sonunda can güneşi olasın.

- 5 Der şafā-yı ‘ışķ bug’zer z’āb u gil
Ber-guşā bā Ka‘be-i cān çeşm-i dil

Aşkın safasında dünyadan vazgeç, gönül gözünü can Kābe’sine aç.

1. 1a, ‘ışķ-ı Hūdāst: ‘ışķ u şafā MA. vr. 21a.
59. 1b, şafāst: şafā MA. 21a.

**Cân-ı Ka'be merd-i Hâk bâşed yakîn
Ka'be-i cân rā be çeşm-i cân bebîn**

Şüphesiz bil ki Kâbe'nin canı Hak eridir. Can Kâbe'sini can gözüyle gör.

- 1 Merd-i Hâk âyîne-i 'âlem-numâst
Nuşha-i kubrâ vu sırr-ı Kibriyâst

Hak eri âlemi gösteren aynadır, nüsha-yı kübrâ ve Kibriyâ sırrıdır.

- 2 Merd-i Hâk mihrîst pur-envâr u tâb
Hest her yek zerreeş çun âftâb

Hak eri aydınlık ve parlak bir güneştir; onun her zerresi güneş gibidir.

- 3 Merd-i Hâk ki hest sırr-ı bes nihân
Ez buzurgîş er begüyem yek beyân

Hak erinin büyüklüğüne dair bir söz söylesem, onun içinde birçok gizli sırrı vardır.

- 4 'Aqlhâ cumle ber ü uftâd heme
Gerded 'âlem ser-be-ser pur-demdeme

Bütün akıllar onun üstüne düşer, ona doğru koşar. Bu yüzden âlem baştan başa çalkalanır.

- 5 Derd bâyed derk-i sırr-ı 'ışk rā
Her ki bî-derdest k'û hayvân verā

Aşk sırrını idrak etmek için dert lazımdır. Derdi olmayan insan hayvandan da aşağıdır.

[85b]

61

**Perde-süz-ı rāh-ı Hāk derdest u bes
Ender īn reh derd der-ḥordest u bes**

Hak yolundaki perdeleri yalnızca dert yakar. Bu yolda sadece aşk iş görür.

- 1 Ber melā' ik bihterī-i īn beşer
Bā-vucūd-ı derd-i Hākkest ey puser

Evlat! Bu insanların meleklerden üstün yönü bütün dertlerine rağmen Hak'la birlikte olmalarıdır.

- 2 Her ki bī-derdest bī-şek ān ḥarest
Belki şad bār ez heme ḥar kemterest

Dertsiz olan kişi eşektir, hatta belki bütün eşeklerden yüz kat aşağıdadır.

- 3 Her ki pur-derdest u dermān neḥ'āst
İzdiyād-ı derd-i Hāk dermān u rāst

Hak aşkıdan doğan derdin artması, derdi olup da derman istemeyen kişi için dermandır.

- 4 Her ki rā pur-derd bīnī der cihān
Kān-ı dermān üst bī-reyb u gumān

Cihanda dertle dolu gördüğün kişi şüphesiz ki dermanın kaynağıdır.

- 5 Tā nebāşed der dilet yek zerre derd
Key tu rā merdān-ı Hāk ḥ'ānend merd

Gönlünde bir zerre dert olmazsa Hak erleri senin için “nasıl” mert derler?

**Her ki bî-derdest ü efsurdeest
Gerçi zinde mînumāyed murdeest**

Derdi olmayan insan donmuştur, her ne kadar diri görünse de o, ölüdür.

- 1 Der haḳīḳat derd rā neb'ved bahā
Ehl-i dil dānend ḳadr-i derd rā

Hakikatte derde paha biçilemez. Gönül ehli derdin kıymetini bilir.

- 2 Rāh-ı ehl-i derd rāh-ı muşkilest
Ḳūt-ı ü her rûz u şeb hûn-ı dilest

Dert ehlinin yolu çetindir. Onun gece gündüz yol azığı, gönül kanıdır.

- 3 Kār-ı ehl-i derd kār-ı dīgerest
Kemterīn kâreş fedā-yı şad serest

Dert ehlinin işi bir başka iştir. En önemsiz işi yüz can feda etmektir.

- 4 Rûz u şeb Allāh gū bā derd-i dil
Tā guzer yābī ez īn derbend-i gil

Gece gündüz gönül derdiyle “Allāh” de ki bu toprak geçitten kendine bir yol bulabilesin.

- 5 Her ki ü bā derd-i dil Allāh-güst
Dīde-i cāneş pur ez envār-ı hûst

Gönül derdiyle “Allah” diyen kişinin can gözü onun nuruyla doludur.

63

Ger tu dārī çeşm der ism-i Hudā
Dā'imā mubīn Hudā rā bī-ğīṭā

Eğer gözün varsa Huda'nın isminde daima Huda'nın kendisini (isimde müsemmayı) perdesiz görürsün.

- 1 Rūz u şeb bā ism-i Ḥaḳ kun iştigāl
Tā şevī pur-nūr-ı envār-ı vişāl

Gece gündüz Huda'nın ismiyle meşgul ol ki vuslatın nuru ile aydınlanasın.

- 2 Mevlevī şev dā'imā Allāh gū
Şev be envār-ı hidāyet maḥv-ı hū

Mevlevi ol ve daima "Allah" de. Hidayet nuru ile onun varlığında kendini yok et.

- 3 Hest īn ism-i mubārek ism-i zāt
Ender ū cem'est esmā-yı şifāt

Bu mübarek isim, zâtî isimdir, onda bütün sıfat isimleri toplanmıştır.

- 4 Zikr-i bī-ta'zīm guften nā-revāst
Der tarīkat kul ḥaṭā-ender-ḥaṭāst

Onu yüceltmeden zikretmek yakışık almaz; bu tarikat adabında çok büyük bir hatadır.

- 5 Gerçi neb'ved zikr-i zākir rā baḥā
Līk bī-telkīn nemīgīred ziya

Her ne kadar zakirin zikri çok kıymetliyse de mürşidin telkin etmediği zikirde ziya yoktur.

[86a]

64

**Rev ber-i şeyhî ki âmüzed be tû
Tâ bebînî der her ismî husn-i hû**

Bir şeyhin yanına git de sana onun her isminde güzelliğini görmeyi öğretsin.

- 1 Tû mekun bî-emr-i şeyh-i kām-kār
Der tarīkat ey puser yek zerre kār

Saadetli bir şeyhin emri olmadan tarikat içinde bir tek iş bile yapma, ey oğul!

- 2 Şeyh rā teslīm der her hāl şev
Hem-çu meyyit der yed-i gassāl şev

Her durumda gassalın elindeki meyyit gibi şeyhe teslim ol.

- 3 Zīnhār ez i 'tirāz u imtiḥān
Hāl-i şeyhet hem-çu hāl-i ḥod medān

Şeyhe itiraz etmekten, teslim olmamaktan ya da onu imtihan etmekten sakın. Onun halini kendi halin gibi sanma.

- 4 Şeyh-i kāmīl rā be cān-efkende bāş
Zīr-i emreş bā itā'at bende bāş

Şeyh-i kāmīl için canını feda et, onun emrinin altında itaatkâr bir kul ol.

- 5 Der tarīkat her çi dārī muşkilāt
Ḥal negerded cuz zi şeyh-i pāk-zāt

Tarikatta ne sorunun varsa temiz yaratılışlı bir şeyh olmadan çözülemez.

Muşkilât ez üstādān ḥal şevd
Merd-i nādān z'ān mihān mubdel şevd

Müşkülli üstatlar halleder. Nadan kişi o büyük şahsiyetler sayesinde değişir, dönüşür.

- 1 Muşkilât-ı rāh-ı Ḥaḳ rā ḥad medān
 Z'ān nebāşed refteneş bī-murşidān

Hak yolundaki müşküllerin bir sonu vardır sanma. O yoldan mürşitsiz olarak geçmek mümkün değildir.

- 2 Her ki bī-reh-ber reved der rāh-ı Ḥaḳ
 Key şevd cān u dileş āgāh-ı Ḥaḳ

Hak yolundan rehbersiz geçen kişi nasıl Hak'tan hakkıyla haberdar olabilir?

- 3 Pey-rev-i merdān-ı Ḥaḳ şev rūz u şeb
 Tā şevī mustağraḳ-ı envār-ı Rab

Gece gündüz Hak erlerinin peşinde ol ki Rabb'in nurlarına gark olabilesin.

- 4 Kun binā-yı hestī-i ḥod rā ḥarāb
 Zīr-i ū gencīne-i cān rā beyāb

Kendi varlık binanı yık ve o harabenin altındaki can hazinesini bul.

- 5 Ser-mekeş ez bendegī-i Kibriyā
 Tā şevī şāyeste-i luṭf-ı Ḥudā

Kibriyā'nın kulluğuna başkaldırma ki Huda'nın lütfuna layık olabilesin.

65a, üstādān MA. vr. 21b, RB. s. 467 : üst dān NU.

65b, Merd-i nādān z'ān mihān RB. s. 467: Merd-i dānā z'ān cihān MA. vr. 21b, NU.

**Hest Hâk ma' bûd-ı cumle der cihân
Nîst kes ez bendegî-i û cehân**

Allah cihandaki her şeyin Mabud'udur. Kimse ona kulluk etmekten kaçmaz.

- 1 Pîşe-i hûd râ 'ibâdet kun ki tâ
Hem hidâyet yâbî hem kurb-ı Hudâ

Sürekli ibadetle uğraş ki ki hem hidayet bulasın hem de Huda'ya yakınlaşasın.

- 2 Ez 'ibâdet her ki û ser mîkeşed
Û be dest-i h'îş hûd râ mîkuşed

İbadete başkaldıran kişi kendi eliyle kendini öldürür.

- 3 Der 'ibâdet ber-hâzer bâş ez riyâ
Tâ nebâşî dūr ez lûtf-ı Hudâ

İbadette riyadan sakın ki Huda'nın lütfundan uzaklaşmayasın.

- 4 Ez 'ibâdet her ki û şud bî-naşîb
Û be nûr-ı Hâk kucâ bâşed qarîb

İbadetten nasip alamamış kişi Hakk'ın nuruna nasıl yakın olabilir?

- 5 Bug'zer ez şûret be ma'nî şev ki tâ
Bâ haber bâşî zi sırr-ı evliyâ

Suretten geç, mana ile ol ki evliyanın sırrından haberdar olasın.

[86b]

**Şun‘ [u] āşār-ı velī şud ma‘nevī
Hem-çu takrîr-i rumûz-ı Meşnevî**

Velinin yaptıkları ve eserleri, Mesnevî’nin rumuzlarının ifadesi gibi manevidir.

- 1 Remz u îhâmet guftâr-ı velî
Key be her kes keşf-i ân kereded celî

Velinin sözleri remiz ve ihamdır; herkes o sözleri açıkça anlayamaz.

- 2 Hest nazm-ı ‘ârifân bî-şekk u reyb
Ser-be-ser pur-nukte-i esrâr-ı ğayb

Ariflerin nazmı şüphesiz baştan başa gayb âleminin sırlarının nükteleri ile doludur.

- 3 Nazm-ı ‘ârif hest sırr-ı bes bulend
Key şeved vâkıf ez ân her nâ-pesend

Arifin nazmı çok yüce bir sırdır. Liyakatsiz kişiler bu sırra nasıl vâkıf olabilir?

- 4 Muhtelâ-yı lehv-i devrânend halk
Kâr-ı merd-i Hâk nemîdânend halk

Halk dünyanın eğlencesine müpteladır, Hak erinin işinden hiç anlamaz.

- 5 Evliyâ se fırkaest u yek gurûh
Hest bes pinhân be şad nûr-ı şukûh

Eyliya üç fırka ve bir gruptur. Ululuğun nurunda iyice gizlenmişlerdir.

67. 4a, lehv-i devrânend: lehv u devrânend MA. vr. 21b.

67. 5a, se fırkaest: ser-defterest MA. vr. 21b.

**Z'enbiyâ çun merd-i Hâk pûşide mând
Esb-i fikret nâdirî ân sūy rānd**

Hak eri enbiyaya bile gizli kaldı. Fikir atı nadiren o tarafa koştı.

- 1 Bā kemāl-i kurb der ef'āl-i Hızır
Geşt ez Mūsī nihān ahvāl-i Hızır

Musa Tanrı'ya o kadar yakın olmasına rağmen Hızır'ın fiillerini ve hallerini tam manasıyla anlayamadı.

- 2 Tū kiyī ki tā bedānī hālīşān
Zevk-ı 'irfān cūy tā yābī nişān

Sen kimsin ki onların halini bilesin? İrfan zevkini ara ki o halden bir iz bulabilesin.

- 3 Hest īn fırka zi ma'şūkān-ı Hâk
Evliyā-yı kummelīn hāşān-ı Hâk

Bu fırka Hakk'ın maşuklarındanır. Kâmil evliya onun has kullarıdır.

- 4 Bes beyān u şerh h'āhed īn suhan
Līk kū yek gūş-ı pāk min ledun

Bu sözler daha çok beyan ve şerh ister. Ama ledünden onu dinleyecek temiz bir kulak nerede?

- 5 Rāzhā pūşide vu mestūr bih
Ehl-i ğaflet z'īn ma'nī dūr bih

Sırların gizli olması, gafillerin bu manalardan uzak olması iyidir.

68. 1a, pūşide mând RB. s. 471, MA. vr. 22a: pinhān bemând: NU.

68. 2a, tā be-dānī: be-dānī MA. vr. 22a.

68. 4b, kū yek: gūyed MA. vr. 22a.

**Rev Veled hāmuş mekeş in sır dırāz
Z'ān ki kūteh hoşterest esrār u rāz**

Ey Veled, artık sus, bu sır hakkında sözü uzatma! Sırların kısa ve özülü olması daha hoş olur.

- 1 Der heme hāḫ-ı cihān yek gūş kū
Tā bered yek zerre bū z'īn guftugū

Tüm cihan halkının içinde bu sözlerden bir zerresini anlayacak bir kulak nerde?

- 2 Behr-i dū nān tā-be-key in ta' n u daḫ
Rev be istiğfār kun bā sūy-ı Hāḫ

İki parça ekmek için bu serzeniş ne zamana kadar sürecektir? Yürü Allah yolunda tövbe istiğfar et.

- 3 Yek-demī bā sūz-ı dil endīşe kun
Rev munācāt-ı Hūdā rā pīşe kun

Bir an gönül ateşiyle düşün. Yürü, Allah'a münacatla meşgul ol.

- 4 Ey be her vā-mandegān yār u mu'īn
Şev Neşāṭī rā be ihsānet ḫarīn

Ey çaresizlere yar ve yardımcı olan! Neşâṭî'ye ihsanıyla yaklaş.

- 5 Yā İlāh-ı Muste'ān şādem bekun
Pāy-bend-i hicrem āzādem bekun

Ey Müstean olan Allah, beni şad kıl! Senden ayrı kalmış olmamın zincirinden beni azat et.

[87a]

- 1 Ey birâder dest vādâr ez seḥun
Ḥod Ḥudâ peydâ kuned 'ilm-i ledun

Ey birader artık söz söylemekten vazgeç. Allah ledün ilmini zaten kendisi açığa çıkarır.

- 2 Çun resîd in cā suḥan leb der-bebest
Çun resîd in cā kalem der-hem şikest

Söz buraya geldiğinde ağız kapandı, kalem buraya ulaştığında kırıldı.

- 3 Leb bebend erçi feşâhat dest dād
Dem mezen vallâhu a 'lem bi'r-reşād

Ne kadar fasih konuşuyor olsan da ağızını açma, söz söyleme. Doğru yolu en iyi Allah bilir.

- 4 Çun be faẓl-ı Ḥaḵ resîd in cā kitāb
Ḥatm şud vallâhu a 'lem bi'ş-şavāb

Kitap Hakk'ın faziletiyle buraya ulaştı ve bitti. Doğrusunu en iyi Allah bilir.

KAYNAKÇA

- ABDULKADİROĞLU, Abdulkerim (hızl.) (1999), *İsmail Belîğ Nuhbetü'l-Âsâr Li-Zeyli Zübdeti'l-Eş'âr*, Ankara: AKM Yay.
- Ahmet Eflâkî Dede (1964), *Ariflerin Menkıbeleri*, (Çev. Tahsin Yazıcı), C. 1, İstanbul: MEB Yay.
- Ali Sultânî Gird Feramerzî (Hızl.) (1359), *Rebâb-nâme Ez Sultân Veled*, Tahran: Mc.Gill University ve Dânişgâh-i Tehran, Müessesese-i Mütalaât-i İslâmî.
- ALTUN, Kudret (Hızl.) (1997), *Tezkire-i Mucîb (İnceleme-Tenkitli Metin)*, Ankara: AKM Yay.
- BANARLI, Nihat Sami (1971), *Resimli Türk Edebiyatı Tarihi*, C. II. İstanbul: MEB Yay.
- BEYZADEOĞLU, Süreyya (Hızl.) (2003), *Şinasi, Durub-ı Emsâl-i Osmaniye*, İstanbul: MEB Yay.
- ÇAPAN, Pervin (Hızl.) (2005), *Mustafa Safâyî Efendi Tezkire-i Safâyî: Nuhbetü'l-Âsâr Min Fevâ'id-i'l-Eş'âr İnceleme-Metin-İndeks*, Ankara: AKM Yay.
- DEĞİRMENÇAY, Veyis (1996), *Sultan Veled ve Rebabnâme*, Doktora Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.
- DEĞİRMENÇAY, Veyis (2007), "Sultan Veled'in Edebi Kişiliği ve Eserleri" *Mevlana Araştırmaları I*, Ankara: Akçağ Yay., s. 84-95.
- DEĞİRMENÇAY, Veyis (2009), "Sultan Veled", *İslam Ansiklopedisi*, C. 37, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 521-522.
- DEĞİRMENÇAY Veyis (Hızl.) (2016), *Sultan Veled Divanı*, İstanbul: Demavend Yay.
- ELBİR, Bilal (2011), "18. Yüzyıl Türk Edebiyatında İki Mevlevî Şairde Mevlevîliğin Yansımaları", *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, C. 4, S. 18, s. 31-45.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki (1953), *Mevlânâ'dan Sonra Mevlevîlik*, İstanbul: Remzi Kitabevi.
- GÖLPINARLI, Abdülbâki (Hızl.) (1976), *Sultan Veled İbtidânâme*, Ankara: Konya Turizm Derneği Yay.

KAPLAN, Mahmut (1991), “Neşâtî'nin Hilye-i Enbiyası”, *Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, C. 2, S. 2, s. 149-166.

KAPLAN, Mahmut (2014), *NEŞÂTÎ, Ahmed Dede*, TEİS, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=2177>

KAPLAN, Mahmut (Hızl), (2019), *Neşâtî Dîvân*, KTB Yay. https://ekitap.ktb.gov.tr/Eklenti/67330,nesati-divanipdf.pdf?0&_tag1=006964F7A491139BEB893C13F024BA71C07840A2&crefer=4BBE06E033449633BCE497C14CBB3C010AF49C1029FD93934152F6330D728B68 (Erişim tarihi: 10. 11. 2019).

KARTAL, Ahmet (2014), “Veled, Sultân Veled, Bahâeddîn Muhammed Veled”, *TEİS*, <http://www.turkedebiyatilisimlersozlugu.com/index.php?sayfa=detay&detay=6249> (Erişim tarihi: 04. 11. 2019).

KAYA, Bayram Ali (1991), *XVII. Asır Şairlerinden Neşâtî Hayatı, Edebî Kişiliği, Eserleri ve Hilye-i Enbiyası'nın Tenkidli Metni*, Yüksek Lisans Tezi, Edirne: Trakya Üniversitesi.

KAYA, Bayram Ali (2007), “Neşâtî”, *İslam Ansiklopedisi*, C.33, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. 18-19.

KÜÇÜK, Hülya (2007a), “Hakk'ın Sırrını Fâş Etmeyen Sûfiler: Sultân Veled Örneği” *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*, S. 18, s. 87-102.

KÜÇÜK, Hülya (2007b), “Sultân Veled ve Ma'ârif Adlı Eseri”, *Tasavvuf: İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi*. S. 19, s. 427-451.

MANSUROĞLU, Mecdut (1958), *Sultan Veled'in Türkçe Manzumeleri*, İstanbul: Pulhan Matbaası.

Mehmed Bahaeddin Veled Çelebi (Hızl.) (1341), *Divân-ı Türkî-i Sultân Veled*, İstanbul: Matbaa-i Amire.

Neşâtî, *Tuhfetü'l-Uşşâk*, Nuruosmaniye Koleksiyonu, 34 NK 2370/3: 74b-87a. Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi.

Neşâtî, *Tuhfetü'l-Uşşâk*, Manisa Akhisar Zeynelzade Koleksiyonu, 45 Ak. Ze. 168/2: 14b-22a, Manisa İl Halk Kütüphanesi.

- ÖZERGİN, M. Kemal (1970), “Neşâtî Dede’nin Bir Mektubu”, *Hisar*, S. 74, s. 20-27.
- ÖNGÖREN, Reşat (2011), “Tarikat”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 40. İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay., s. 95-105.
- RADLOFF, F. Wilhelm (1890), “Über Alttürkische Dialekte, I. Die Seldschukischen Verse im Rebabname”, *Melanges Asiatiques, Tires du Bulletin de l’Academie Imperiale des Sciences de St.-Petersbourg*, C. 10, s. 17-77.
- Sadettin Nüzhet (1933), *Neşati, Hayatı ve Eserleri*, İstanbul: Kanaat Kütüphanesi.
- SAVRAN, Ömer (2003), *Neşati Divanı Tahlili*, Doktora tezi, Denizli: Pamukkale Üniversitesi.
- Sultan Veled (2011) *Maarîf* (Çev. Meliha Ülker Anbarcıoğlu), İstanbul: Ataç Yay.
- ŞAFAK, Yakup (2017), “Mevlevî Ayinlerinde Sultan Veled'den Alınan Şiirler”, *Doğu Esintileri*, S. 6, s. 147-173.
- Şahidi İbrahim Dede (2012), *Gülşen-i Tevhîd* (Çev. Afif Tektaş), İstanbul: Eren Yay.
- Şeyh Vasfî (Hzl.) (1312), *Neşâtî, Hilye-i Enbiyâ*, İstanbul: Alem Matbaası.
- TANRIKORUR, Ş. Barihüda (2004), “Mevleviyye”, *İslam Ansiklopedisi*, C. 19, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yay. s. 468- 475.
- UYGUN, Mehmet Nuri (2007), “Mevlânâ Celâleddîn-i Rûmî’nin Eserlerinde ve Tasavvuf Anlayışında Rebap”, *İstem*, S.10, s. 113-126.
- Ünver, İsmail (1986), *Neşâtî*, Ankara: KB Yay.
- UZLUK, Feridun Nafiz (hzl.) (1941), *Divan-ı Sultan Veled*, İstanbul: Uzluk Basımevi.
- YILMAZ, H. Kâmil (2010), *300 Soruda Tasavvufî Hayat*, İstanbul: Erkam Yay.
- YILMAZ, Mehmet (2013), *Kültürümüzde Ayet ve Hadisler*, İstanbul: Kesit Yayınları.
- ZAVOTÇU, Gencay (Hzl.) (2009), *Rıza Tezkiresi (İnceleme-Metin)*, İstanbul: Sahhaflar Kitap Sarayı.

ZAVOTÇU, Gencay, S. SAKARYA, Y. ALKAYA (2019), “Cevrî, Hall-i Tahkîkât Ve ‘Aynü'l-Füyûz Adlı Eserleri”, *Uluslararası Türkçe Edebiyat Kültür Eğitim Dergisi*, S. 8/1, s. 275-290,

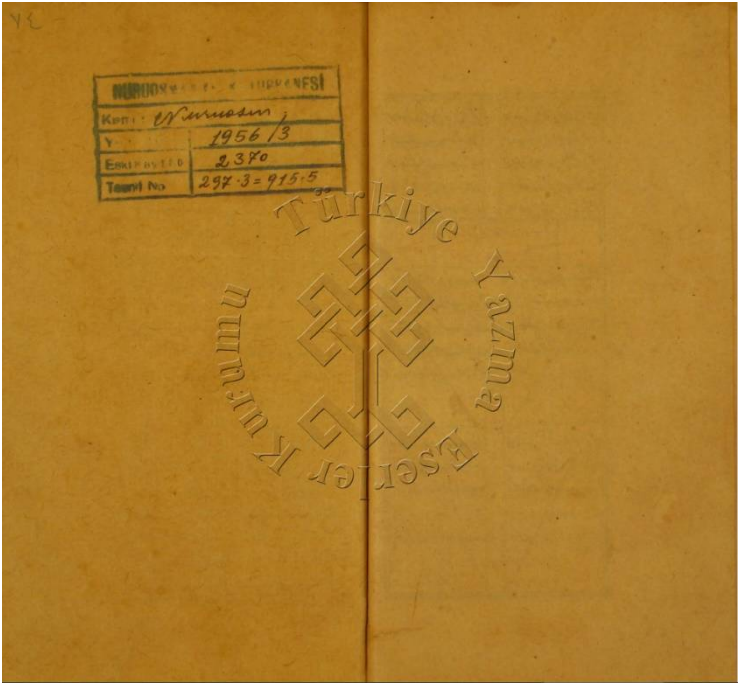
ÖZEL ADLAR DİZİNİ

Ağazâde Mehmed Dede, 19
Ahmed, v, 19, 79, 112
 Aḥmed, 79
 Aksâ-yı Rûm, 22, 39
Alî, v, 17, 22, 39
 ‘Alî, 22, 39
 Anadolu, v, 11, 14, 28
Aynu’l-Füyûz, 31
 Bahaeddin Muhammed Veled, 11
Cezîre-i Mesnevî, 31
 Edirne Mevlevihanesi, v, 19
 Ferâmerzî, v, 16, 17, 23, 33
Gülşen-i Tevhîd, 21
Hall-i Tahkîkât, 31
Hilye-i Enbiyâ, 20
 Hüseyn, 22, 39
 Hüsameddin Çelebi, 11
 Hüsâmeddin Çelebi, 12
Hüseyin, 22, 39
İbtidâ-nâme, 12, 13, 15, 16
 İstanbul, 19
 Karaman, 11
Kavâid-i Deriyye, 20
Kavâid-i Fürs, 20
 Konya, 12, 19, 22, 39
 Konya Mevlevihanesi, 22
Ma’ârif, 12, 15
Maârif, 13
Mecmû’a-i Cezâyir, 31
Mektup, 20
Mesnevî, v, 15, 16, 19, 21, 28, 29, 107
Mesnevî-i Veleddî, 15
 Mevlânâ, v, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 19, 21, 22, 28, 29
 Monlâ-yı Rûm, 22, 39
Muhammed, 11, 20, 60, 94, 112
 Murâdiye Câmîi, 19
 Murtazâ, 31
 Mustafâ, 94
 Muştafâ, 94

Neşâtî, v, vi, 19, 20, 21, 22, 23, 28, 29, 31, 32, 33, 38, 96, 109
 Neşâtî, 32, 38, 96, 109
 Neşâtî Süleyman Dede, 19
 Nişancı Ahmed Dede, 19
 Nuruosmaniye, vi, ix, 29, 31, 33, 112
 Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi, vi, 29, 31, 112
 Pir Hüseyin Çelebi, 22, 39
Rebâb-nâme, v, 11, 12, 13, 15, 16, 17, 21, 22, 23, 28, 29, 33
Rebâb-nâme Ez Sultân Veled, v
 Sarı Abdullah Efendi, 19
 Selahaddîn-i Zerkûbî, 11
 Semendî, 19
 Seyyid Burhâneddin Muhakkık-ı Tirmizî, 11
 Sultân Veled, v, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 17, 20, 21, 22, 28, 29, 31, 32, 33, 37
 Şâhidî, 20
 Şâhidî, 21
 Şâhidî, 20, 37
 Şâhidî İbrahim Dede, 21
 Şam, 11
Şehrengiz-i Edirne, 20
 Şems, 11, 15
 Şemseddin Muhammed-i Tebrîzî, 11
 Şems-i Tebrîzî, 11
Şerh-i Müşkilât-ı Örfî, 20
Tuhfetü’l-uşşâk, v, vi, 20, 21, 22, 29, 31, 33
Veled-nâme, 15

EKLER

**Nuruosmaniye Yazma Eser Kütüphanesi,
Nuruosmaniye Koleksiyonu 34 NK 2370/3’de
Kayıtlı Olan Yazma Nüshanın Fotoğrafları**

خسته شای بهنگام که رقصه هر چه در صحن از بخت بود ای شایست من و بخت و خورشید پیش از آن که از رخسار در رخسار خفا شود	دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که	نگار گل زده و خفا بی خفا و خفا از رخسار خفا آتش خفا دور و خفا دور که دور و خفا دور که	خسته شای بهنگام که رقصه هر چه در صحن از بخت بود ای شایست من و بخت و خورشید پیش از آن که از رخسار در رخسار خفا شود
دری خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا	دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که	نگار گل زده و خفا بی خفا و خفا از رخسار خفا آتش خفا دور و خفا دور که دور و خفا دور که	خسته شای بهنگام که رقصه هر چه در صحن از بخت بود ای شایست من و بخت و خورشید پیش از آن که از رخسار در رخسار خفا شود
دری خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا	دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که	نگار گل زده و خفا بی خفا و خفا از رخسار خفا آتش خفا دور و خفا دور که دور و خفا دور که	خسته شای بهنگام که رقصه هر چه در صحن از بخت بود ای شایست من و بخت و خورشید پیش از آن که از رخسار در رخسار خفا شود
دری خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا خفا	دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که دور و خفا دور که	نگار گل زده و خفا بی خفا و خفا از رخسار خفا آتش خفا دور و خفا دور که دور و خفا دور که	خسته شای بهنگام که رقصه هر چه در صحن از بخت بود ای شایست من و بخت و خورشید پیش از آن که از رخسار در رخسار خفا شود

حرف

[illegible]

خ

[illegible]

چوں

[illegible]

۲۷۲

ازین عا شوقا و رویا نودمان آن نورازا چو خویش کی یو تو ادا و هست اصل کی گشت از هر که دست که شوقا در حقیقت که خویش در جهان طالع و غیب خدا	منی که من چرب ازین منی که من چرب ازین منی که من چرب ازین منی که من چرب ازین منی که من چرب ازین منی که من چرب ازین منی که من چرب ازین
از دل و دامن و دل از دل و دامن و دل از دل و دامن و دل از دل و دامن و دل از دل و دامن و دل از دل و دامن و دل از دل و دامن و دل	اولی از دامن و دل اولی از دامن و دل اولی از دامن و دل اولی از دامن و دل اولی از دامن و دل اولی از دامن و دل اولی از دامن و دل
ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا	ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا

ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا	ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا
ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا	ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا
ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا	ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا ازین عا شوقا و رویا

